Ma'rifat

Kuch – bilim va tafakkurda

МАЪРИФАТ • ХАЛҚ ЗИЁЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ •

1931 йилдан чиқа бошлаган | 1999 йил 3 ноябрь, чоршанба | Баҳоси сотувда эркин нархда | № 87 (7180)

Da'vat

Умрнинг бутун маъноси мавҳумликни тўхтовсиз забт этиш, тобора ва ҳамиша кўпроқ билишга интилишдир.

Эмил ЗОЛЯ

Ibrat

Денов туманидаги «Лочин» фермер хўжалиги раҳбари Аҳмад Нарзуллаев шу тумандаги «Орол» қишлоғи болалари учун 300 ўринли янги замонавий мактаб қуриб берди. Тадбиркорлар бу хайрли иш учун 9,5 миллион сўм маблағ сарфлади.

Нафосатни ким қандай талқин этишидан қатъи назар, унинг кўнгилга гўзаллик туйғусини жойлаши рост. Зеро, дунёни асраб тургувчи кучлардан бири ҳам ана шу туйғудир.

Комил Мансуров 20 йилдирки, нафосат тарбияси билан банд. Ҳар куни ўз қадрдон даргоҳи – Тошкент шаҳридаги 63-мактабга шошади. Уйга қайтаётиб, дили масрур ҳисларга тўлади. Ахир қанчадан-қанча қоракўзларга тасвирий санъатнинг инкор этиб бўлмас қирраларини суратлар, полотнолар, эскизлар орқали исботлаб беради.

«Расм-чизмачилик» хонаси нақш намуналари, сурат-лавҳалар, бўёқ ва ҳоказоларга тўла. Синфхонанинг безатилишига тан бермай иложингиз йўқ.

Дарвоқе, Комил Мансуровга яқинда «Ўзбекистон халқ ўқитувчиси» фахрий унвони берилди. Шунда камтар муаллимнинг кўнглидан кечган ўй шу бўлди: жонни фидо этиб ишласанг, хизматинг албатта тақдирланар экан.

Равиль АЛЬБЕКОВ олган сурат.

Jarayon

САЙЛОВ УЧАСТКАЛАРИДА

Ўзбекистон Республикасининг сайловларга оид қонунларида сайлов участкалари туман, шаҳар ҳокимларининг тақдимномасига биноан округ сайлов комиссиялари томонидан тузилиши белгилаб қўйилган. Сайловчиларга мумкин қадар қулайлик яратиш мақсадида тузилган сайлов участкаларидан бири Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университети қошида фаолият кўрсатмоқда.

Яқинлашиб келаётган Ўзбекистон Республикаси Президенти сайлови ҳамда Олий Мажлис депутатлигига сайловлар ўтказувчи 1-Саноат сайлов округига қарашли 1-сайлов участкасида тайёргарликнинг бориши билан қизиқдик.

Суҳбатдошимиз участка сайлов комиссияси раиси С. Облоқулов:

— Сайловларга пухта ҳозирлик кўриш ва уни қонуний ўтказиш мақсадида сайлов участкаси бино, тегишли жиҳозлар билан таъминланди. Ишни самарали ташкил этишимиз учун университет кутубхонаси сайлов билан боғлиқ кўргазмали қуроллар, адабиётлар ҳамда ижтимоий-сиёсий газета-журналлар билан таъминлаб турибди. Иқтисодиёт ва тадбиркорлик бўлими телефон, компьютер ва телевизор каби жиҳозларни етказиб берди.

Ҳозирда масалага жиддий ёндашган ҳолда ўз режаларимиз, дастурларимиз белгиланган. Уларни амалга оширишга барча олимларимиз, мутахассис кадрларимиз ва талабалар кенг жалб қилинган. Аввало, университетнинг ҳамма ўқитувчи профессорлари, аспирант ва докторантлари Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлис депутатлигига ва Ўзбекистон Республикаси Президентлигига ўтказиладиган сайловларнинг ҳуқуқий асослари билан атрофлича танишиб, сайловнинг мазмун-моҳиятини ўз аудиторияларида кенг тарғиб қилишларига эришдик. Қолаверса, ҳар бир факультетда аълочи талабалардан тузилган фаоллар гуруҳи ҳафтада бир марта 45 дақиқа сайловолди жараёнларининг бориши, ОАВ даги чиқишлар хусусида мунозаралар уюштирмоқда.

Университетдан ташқари участкамизга тегишли аҳоли ўртасидаги ишларимизни йўналтириш мақсадида **ташаббускор-тарғиботчи гуруҳини** тузганмиз. Гуруҳ Д. Бобожонова бошчилигида сайловчилар олдида сиёсий партиялар, сайловлар, демократия, ҳуқуқ, парламент каби ўнлаб мавзулардаги маърузалар билан чиқиш қилишади. Уларнинг «Депутат қандай бўлиши керак?», «Депутат ва сайловчи масъулияти нимадан иборат?» каби кўплаб саволларига жавоб топишида кўмаклашмоқда.

Айни пайтда участка сайлов комиссияси сайловчилар рўйхатини овоз бериш қулай бўлган тартибда тузиш устида ишлаяпти. Шунингдек, депутатликка номзодларга сайловчилар билан учрашувлар ўтказишларида тенг имкониятлар яратиш, сайловолди ташвиқотини самарали ўтказишга қизғин ҳозирлик кўряпмиз. 2,5 мингдан ортиқ сайловчи иштирок этиши кутилаётган участкамизда сайловларда намуна бўлиши учун талай имкониятга эгамиз.

Таъкидлаш жоизки, ушбу сайлов участкаси зиё масканида ташкил этилган бўлиб, сайлов комиссиясининг таркиби ҳам зиёлилардан иборат. Зеро, нурли манзилдан бошланган амаллар эзгуликка элтиши, шубҳасиз.

Ф. КАРИМОВ тайёрлади.

ЎЗБЕКИСТОН БАЙРОҒИНИ КЎТАРГАН ЕТТИ ЎҒЛОН

Faxr

«Юнусобод» спорт мажмуида дунё нигоҳини ўзига қаратган Бокс бўйича XX Осиё чемпионати ниҳоясига етса-да, 12 вазн тоифасида бўлиб ўтган учрашувлар, айниқса, финал мусобақалари атрофида янграгувчи сўзлар узоққа чўзилса, ажабмас.

Азалдан шону шавкатга интилган, жасорат майдонларида ўзининг афсонавий алп ўғлонларини намоён этган халқ бугун яна қад тиклаётгандек, назаримизда. Биласизки, хонадонда дунёга келган ўғил бутун бошли оилага чексиз қувонч улашиш билан бирга унинг эртанги шаънини ҳимоя қилувчи ЭР кишининг борлигидан руҳий таскин ҳам беради. Қонида жўш ураётган ғурур, ифтихор каби ҳислар бир оиланинг ЎҒЛИдан бутун миллатнинг, халқнинг ЎҒЛОНини етиштиради. У энди ўша миллатниннг, халқнинг шаънини ҳимоя қилади. Муносиб ҳимоя қилса ўша халқнинг, миллатнинг ору номусига айланади. Барча у билан фахрланади, айланиб ўргилади.

Канаданинг Монреал шаҳрида ўтказилган олимпиада финалида рингга чиққан жаҳон чемпиони, ўзбек боласи Рифат Рисқиев ўзбек боксининг танглайини кўтариб кетганидан буён чорак аср ўтди. Мустақиллик йилларида етишиб чиққан боксчиларнинг янги авлоди орзуга айланган натижаларни қайта кўрсата бошлади. Шу йил Америка Қўшма Штатларидан Ўткир Ҳайдаров, Муҳаммадқодир Абдуллаевларнинг жаҳон чемпиони бўлиб қайтиши бунга мисол. Зеро, юртимизнинг бокс борасидаги биринчи бўлиш даъвосига ҳам амалий, ҳам назарий-руҳий асос бор.

Шундай қилиб, ишқибозлару мутахассислар финалгача етиб келган 7 нафар қозоғистонлик, 7 нафар ўзбекистонлик чарм қўлқоп усталари ўртасида умумжамоа обрўси учун кечадиган муросасиз баҳсларни ҳаяжон билан кузатдилар. Натижалар нафақат чемпионатга ташриф буюрган 20 мамлакат, балки дунё миқёсидаги бокс оламининг хотирасида узоқ вақт сақланиб қолади. Чунки якунловчи босқичда иштирок этган ўзбекнинг етти ўғлони Осиё чемпиони деган унвонга мушарраф бўлди. Улар билан танишинг: Дилшод Йўлдошев (48 кг), Алишер Раҳимов (54 кг), Тўлқин Турғунов (57 кг), Сергей Михаилов (81 кг), Руслан Чагаев (91 кг), Рустам Саидов (энг оғир вазнда). Жаҳон чемпиони Муҳаммадқодир Абдуллаев чемпионатдаги бошқа учрашувлари каби финал мусобақасини ҳам муддатидан олдин якунлаб, 7 марта мадҳиямиз садолари остида байроғимизнинг баланд кўтарилишига муносиб ҳисса қўшди.

Натижада умумжамоа ҳисобида Ўзбекистон ғолиб дея эътироф этилди, жамоа қимматбаҳо совғалар билан тақдирланди. Бугун шон-шуҳратга кўмилган қаҳрамонларимизни 2000 йилда Австралияда ўтказиладиган олимпиада мусобақалари чорлайди. Ўзбек боксининг навбатдаги қадами ҳам қутлуғ бўлсин.

Фахриддин ТУРДИАЛИ ўғли.

ҚАЛБНИНГ БУЮК МЕЪМОРИ

ёхуд яна ўқитувчи обрўси хусусида

Mulohaza

Касбим ўқитувчи бўла туриб, нега бу касб ҳақида ёзмоқдаман? Бу нима, касбга чорлашми, касбни улуғлашми ёки кимларгадир даъватми? Фикримча, учаласи ҳам. Менинг мактаб даврим 50-йилларга тўғри келган. Бизнинг маънавий оламимизни бойитувчи омиллардан бири бадиий асарлар бўлса, иккинчиси устоз - муаллимлар эди. Ҳар биримизнинг ўз севимли устозларимиз бўларди. Биз кўп жиҳатдан уларга ўхшашга интилардик ва бора-бора кўнглимизда шу улуғ инсондек қалб меъмори, яъни ўқитувчи бўлиш истаги кучайиб борарди.

Ҳозирги кунда ортимда 31 йиллик муаллимлик тарихи... Мен шунча вақт бу улуғ касбнинг нонини едим, шу касб маоши ила рўзғор тебратдим, фарзандлар улғайтирдим, обрў топдим.

Мен учун ҳеч қандай бойлик билан тенглаб бўлмайдигани — минг-минглаб болажонларимга — шогирдларимга таълим-тарбия берганим. Қишлоқ кўчасидан ишга отланар эканман, йўлда менга рўбарў келган собиқ ўқувчиларимнинг кўзлари ёниб, миннатдорлик ила «Ассалому алайкум, домла» — деб қўл узатиши руҳимга нечоғлик тетиклик, қалбимга улкан ғурур бахш этади.

Нима бўлганда ҳам, муаллимга ҳақиқий баҳони буюк Алишер Навоийчалик ҳеч ким беролмас. У ўзининг «Маҳбуб-ул-қулуб» асарининг 18-фаслида шундай дейди: «Инсоф билан айтганда, ҳар қандай иродали одамни ҳам биргина бола тарбияси чарчатади. Мактабдор домла эса бир тўда болага илм-адаб ўргатади. Бунга нима етсин! Болаларда унинг ҳақи кўп. Агар шогирд улғайгач, подшоҳлик мартабасига эришса ҳам ўз муаллимига қуллуқ қилса арзийди. Бинобарин шогирд шайхул ислом ёки қозилик даражасига кўтарилганда ҳам, устози ундан рози бўлса, тангри ҳам рози бўлади».

Ҳа, ўзидан илм нурин таратувчи, «зиёли» деб аталмиш бу улуғ инсон порлаб турган чироқдир.

Хўш, уни бундай юксак мартабага ким кўтаради? Ҳукуматми, таниш-билишларми ёки ўзими?

Менимча, муаллим ўз обрўсини ўзи яратади. Агар дорилфунунни битирган ёш муаллим мустаҳкам илм ила мактабга келиб, касбига содиқлик билан ишга киришса, тинимсиз изланса, шогирдларини севса, янгиликлар яратса, топган ҳар бир кичик кашфиётини ҳамкасблари билан ўртоқлашса, ютуғидан қувониб, камчилигидан ранжиса, сўзи билан иши бир бўлса, унинг келажакда обрўли муаллим бўлиши тайин. Чунки мен санаган ҳар бир жиҳат обрў деб аталган юксак шоҳсупанинг пиллапояларидир. Улуғ муаллимлар Маҳмудхўжа Беҳбудий, Мунаввар қори, Абдулла Авлоний, Оқилхон Шарофиддинов ва Мамажон Абдурасуловлар ўта машаққатлар ила забт этмаганми бу юксакликни?

Кейинги пайтларда мени бир нарса кўп ўйлантиради. Нега мактабларни битирувчилар, айниқса йигитлар орасида муаллимлик касбига қизиқувчилар камайиб бормоқда?

Ўтган йили Андижон Давлат дорилфунуни хайрли бир ишни амалга оширди. Университетнинг ҳар бир факультети вилоятда меҳнат қилаётган фидойи муаллимлар билан талабаларнинг учрашувларини ташкил этди.

Таклифга биноан, филология факультети талабалари билан учрашувга бордик. Талабалар тўпланган катта хонада 4 нафаргина йигит ўтирар эди. Юздан ортиқ талаба қизларнинг ярмидан кўпи келинлар эди. Бир пайтлар «Саодат» ойномасини ўқиётиб бир далилга дуч келганман:

(Давоми -2-бетда)

JUMLADA JAHON

• **31 октябрда ўтказилган Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссиясининг навбатдаги мажлисида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси депутатлигига номзодлар кўрсатиш юзасидан сайловчилар ташаббускор гуруҳлари тақдим этган ҳужжатларни ўрганиб чиқиш бўйича тузилган ишчи гуруҳининг ахбороти тингланди.**

• **Кеча «Ўзэкспомарказ»да Словакия Республикаси кўргазмаси намойиши бошланди.**

• **Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги Алишер Навоий номидаги республика Давлат кутубхонасига 2,5 миллион сўмлик чек топширди ҳамда асосан, академик лицей ва касб-ҳунар коллежларида фойдаланиладиган 400 номдаги 800 га яқин ўқув дарсликларини тухфа қилди.**

• **Республика «Маънавият ва маърифат» маркази Тошкент вилоятидаги ҳарбий бўлинмаларнинг бирида «Жалолиддин Мангуберди ибрати» мавзуида учрашув ўтказди.**

• **Қозоғистоннинг Россия билан чегарадош ҳудудида жойлашган «Қизилжар» божхона постида Тожикистондан келаётган автобус кўздан кечирилганда, тожикистонлик йўловчиларда наркотик моддалар борлиги аниқланди.**

• **Куба пойтахти Гаванада иш бошлаган 17 -- кузги халқаро савдо кўргазмасида 50 дан ортиқ мамлакат, жумладан, Германия, Чехия, Жанубий Корея, Колумбия, Венесуэла, Испания ҳамда Эрондан келган 1700 та компания ва фирма ўз маҳсулотларини намойиш қилмоқда.**

• **АҚШ Президенти Билл Клинтон Миср Президенти Ҳусний Муборак билан телефон орқали мулоқотда бўлиб, унга Нью-Йорк—Қоҳира йўналиши бўйича қатнаётган «Боинг—767» самолётининг ҳалокатга учрашганлиги муносабати билан ҳамдардлик изҳор қилди.**

• **Колумбия инқилобий қуролли кучлари маҳаллий ҳамда хорижлик 7 нафар журналистни гаровга олди.**

ШАХС КАМОЛОТИ ЙЎЛИДА

Tadbir

Республика Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигида «Янги жамият ривожига мувофиқ коллеж ва лицейларда ёшларни шахс сифатида камол топтириш вазифалари» мавзусига бағишланган республика илмий-амалий анжумани бўлиб ўтди.

Унда таниқли олимлар, соҳа мутахассислари, ўрта махсус, касб-ҳунар таълими бошқармалари ходимлари, янги турдаги академик лицей ва касб-ҳунар коллежлари раҳбарлари иштирок этишди. ОЎМТ вазирининг биринчи ўринбосари Рисбой Жўраев ўрта махсус, касб-ҳунар таълими ўқувчиларини маънавий-ахлоқий тарбиялашнинг долзарб масалалари хусусида сўз юритиб, бугунги кунда янги лицей ва коллежларда таҳсил олаётган ўқувчиларнинг замонавий қиёфаси қандай бўлиши кераклилигига алоҳида тўхталди.

Президент ҳузуридаги давлат ва жамият қурилиши академияси бўлим мудири А.Бегматов ёшларни тарбиялашда ўтмиш, ҳозирги кун ва буюк келажак уйғунлигининг ўрни ва аҳамияти ҳақида, Инсон ҳуқуқлари бўйича республика Маркази директори А.Саидов ёшларда ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданиятни шакллантириш масалалари хусусида, ТТЕСИ ректори Х.Алимова лицей-олий ўқув юрти: тарбиянинг янги шакллари тўғрисида, «Электроаппарат» заводи директори, Олий Мажлис депутати А.Алимбоев шахсни камол топтиришда таълим муассасалари ва кадрлардан фойдаланадиган корхоналарнинг ўзаро алоқасини мустаҳкамлаш тўғрисида сўз юритдилар.

Шунингдек, анжуман иштирокчилари ўқувчи-ёшларни тарбиялашда айрим психологик жиҳатлар, ёшларни маънавий-аҳлоқий тарбиялашда миллий анъаналар, урф-одат ва маросимлардан фойдаланиш масалалари, янги педагогик технологияларда касб-ҳунар «Рисола»ларининг ижобий томонларини тадбиқ этиш масалаларига оид маърузалар ҳам тингладилар.

Н.УСМОНОВ

АХБОРОТНИНГ ҚАДРИНИ БИЛГАНЛАР...

Obuna – 2000

Вақтли матбуотсиз, газета-журналларсиз ҳаётни тасаввур қилиш мумкин эмас. Шиддатли асримизда матбуотнинг ҳаётда тутган ўрни тобора ортиб бораётганлигига гувоҳ бўлиб турибмиз.

Ушбу ҳаёт ҳақиқатини ва эҳтиёжини яхши тушунган Боғот туманида «Обуна – 2000» тадбирини зўр уюшқоқлик билан ўтказишга катта аҳамият беріляпти. Туман халқ таълими бўлими мудири Собиржон Шариповнинг айтишига қараганда, навбатдаги обуна ишлари ҳам ўтган йилдагидан зиёд бўлса бўладики, асло кам бўлмайди. Жумладан, шу кунгача туман мактаблари ва боғчаларида «Маърифат» газетасига 300 дона, «Учитель Узбекистана» газетасига 100 дона, «Ғунча» журналига 500 дона, «Тонг юлдузи» газетасига 500 дона, «Халқ таълими» журналига 200 дона, «Бошланғич таълим» журналига 200 дона, «Соғлом авлод учун» журналига 100 дона, «Тил-адабиёт таълими» журналига 100 дона, «Преподавание языка и литературы» журналига 100 дона обуна бўлишибди. Айни кунда бу жараён қизғин давом этмоқда.

Ғойиб ЁҚУБОВ,
ўз мухбиримиз

Ҳурматли таълим-тарбия муассасаси раҳбарлари, ўқитувчилар, тарбиячилар!

Республикамизнинг барча даврий нашрлари қаторида Сизнинг ҳаммаслагингиз, дастёрингиз «Ma'rifat» газетасига 2000 йил учун обуна жараёни давом этмоқда.

Нашр индекси: якка обуначилар учун — 149, ташкилотлар учун — 150.

Ўқитувчи ёнғ дафтарига

ТАЛАБАНИНГ ХОТИРАСИ

Ҳиндистон олий ўқув даргоҳларидан бирида таҳсил олувчи С. Махедеван исмли талаба хотирасининг кучлилиги билан нафақат сабоқдошлари, балки бошқалар ўртасида ҳам ҳурмат қозонган. Бу талаба 3 соату 39 дақиқада 31811 та рақамни эслаб қолиб, ёддан айтиб бера олган.

РАНГИНИ ЎЗГАРТИРА ОЛАДИ

Зоолог олимлар Ғарбий Африкада яшовчи каптарсимон қуш ҳақида маълумот берадилар. Бу қушнинг бошқа паррандалардан фарқи унинг рангидадир. Ёмғир ёққанида бутунлай рангсиз кўринадиган бу ғаройиб қуш очиқ ҳавода зангор, кўк, сариқ ва тўқ қизил рангларда товлана бошлайди.

ЭНГ КЎҲНА ТАЪҚИҚ

Испаниялик ғоршунос олимлар Пасияга ғоридаги баланд тошга битилган, тош асрига тааллуқли деб тахмин қилинаётган ёзув белгиларини ўқишга мушарраф бўлдилар. Тошга "Бу ерга кириш ман этилади" деган маънодаги сўзлар битилган экан.

ЭШИТИБ, СЎНГРА ЕЙИШ МУМКИН

Ҳа, Олмония фуқароси Петер Ладони томонидан ишлаб чиқарилаётган пластинкалар мана шундай ғаройиб хусусиятга эга. Мазкур пластинкаларга ёзилган мусиқаларни 20 дақиқа эшитгач, бемалол ейиш мумкин. Петер ўз пластинкаларини шоколаддан тайёрлайди.

«Зарбаси тоғни отади...» 3-бет

Миллий истиқлол ва Мангуберди омили 3-бет

Ҳаракат қоидаси — умр фойдаси 4-бет

ҚАЛБНИНГ БУЮК МЕЪМОРИ

ёхуд яна ўқитувчи обрўси хусусида

(Боши 1-бетда)

Швецияда халқ таълимида аёлларнинг иштирокини 6 фоиздан оширишмас экан. Энди бир таққослаб кўринг-а, ўз инсонлик ҳуқуқини тўлиқ таниган ва керак бўлса талаб қилиб оладиган Европа келини билан улуғларимиз томонидан: «Қизим тушган жойингда еттидан етмишгача ҳамманинг кўнглини олгин, хизматини қилгин», деб қулоғига қуйилган Шарқ келинлари ўртасидаги тафовутни.

Нима демоқчиман: келинлар уй-рўзғор, оилавий ҳаётнинг уддасидан чиқадими ё китоб титиб, эртанги дарсга тайёрланадими? Ҳозирги мактаб жамоаларига бир назар солинг. Эркак муаллимларнинг тобора камайиб кетаётганини кўриб ачинасиз.

Мактабда икки жинс вакиллари ўқир экан, тарбиячи-муаллимларнинг ҳам эркак ва аёл бўлгани маъқул. Чунки ўзингиздан қолар гап йўқ, баъзан юқори синф йигитлари билан «ўғил болача» гаплашишга тўғри келиб қолади. Ёки қизларнинг ўзигагина айтиладиган гапларни эркак муаллим қандай қилиб айта олсин?

Демоқчиманки, миллат йигитлари орасида наҳотки унинг келажаги ҳақида бош қотирадиганлари йўқ. Қайдасиз, олов қалб йигитлар?! Қўлингизда етуклик шаҳодатномасини тутган ҳолда, маънавий бойликнинг нечоғлик умри боқийлигини ҳис қилиб, педагогика ўқув юртларида ўқиб, мактабга келадиган мард борми?

Кейинги пайтларда муаллимлик дипломи билан дорилфунундан тўғри мактабга эмас, бошқа соҳага ўзини уриб кетаётган ёшларни ёки касбни ташлаб кетаётган турли ёшдаги муаллимларни кўриб ўйга толаман ва беихтиёр шаҳрихонлик фидойи муаллим Мамажон Абдурасуловнинг бир давра суҳбатида айтган фикрини ёдга оламан.

«Муаллимлигимнинг дастлабки йилларида баъзи дўстларим: «Юрасанми 400 сўмга бошингни оғритиб, юр биз билан, маоши ҳам катта, даромади ҳам бор», - деб турли касбларга чорладилар. Мен кўнмадим, чунки касбимни чин дилдан севардим. Унинг озу кўпига, барча қийинчиликларига чидадим, натижада обрў-эътибор, эъзоз топдим».

Ҳа, азизлар, муаллимнинг қасрсифат уйи бўлмаслиги мумкин, лекин у энг муҳташам, энг олий кошонани ўз меҳнати ила ҳар бир шогирдининг қалбига қуради. Унинг жарақ-жарақ пуллари, машиналари бўлмаслиги мумкин. Лекин унинг энг асл бойлиги — маънавий олами бор. Жамият ҳамиша муаллимга муҳтож. Чунки у миллат равнақи, Ватан келажаги бўлган ёшлар тарбияси ила машғул. Шу сабабли ҳар бир муаллим қалбига, шуурига қуйидаги мисралар ҳамоҳанг бўлмоғи лозим:

Фидо этгум элу
юртимга,
Бор вужудим — жон
ила танни.
Мақсадим танитмоқ
жаҳонга
Ўзбекистон деган
Ватанни.

Абдураҳим МИРЗААҲМЕДОВ,
Асака туманидаги 26-мактабнинг она тили ва адабиёт фани муаллими, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган халқ таълими ходими

«ИНСОНПАРВАРЛИК ҚУДРАТИ»

Халқаро Қизил Хоч ва Қизил Ярим ой жамиятининг «Инсонпарварлик қудрати» мавзуидаги конференцияси 31 октябрь куни Женевада ўз ишини бошлади. Бир ҳафта давом этадиган ушбу анжуманда Женева Конвенциясига аъзо бўлган 188 мамлакатдан ҳукумат вакиллари иштирок этиши режалаштирилган.

Кишилар ўртасида инсонпарварлик муносабатларини ривожлантиришдек эзгу фаолият эгалари учун бу халқаро конференция муҳим аҳамиятга эга.

Янги аср остонасида ўтаётган тадбирда Халқаро Қизил Хоч ва Қизил Ярим ой ҳаракати қуйидаги масалаларни муҳокама қилади:

1. Ҳаётий муҳим ҳисобланган ҳаракат аъзолари сонининг камайиб кетиш сабаблари ва унинг олдини олиш чоралари.

2. Уруш асоратларидан аҳоли пунктларидаги тинч ҳаётни қандай қилиб сақлаш мумкин?

3. Ҳаракат қандай қилиб хавфларнинг ўзгарувчан муҳитида ўз фаолиятини мувофиқлаштиради?

14 та ишчи гуруҳи томонидан кўрилаётган шу ва шу каби масалалар доирасида учрашувлар, мажлислар ўтказиш кўзда тутилган.

МУХБИРИМИЗ

Istiqlol farzandlari

УМИДЛАР КЎЗ ОЧМОҚДА

Даставвал суҳбатдошларимиз ҳақида қисқача маълумот.

Зилола Саидова — Бухоро шаҳридаги 12- мактаб ва шу ердаги тиббиёт билим юртини тугатган. Сўнгра Бухоро Давлат университетининг хорижий тиллар филологияси факультети талабаси бўлган. 1997 йилдан «Умид» жамғармаси орқали АҚШдаги Индиана университетида журналистика ихтисослиги бўйича таълим олаяпти.

Хуршид Салимов — Тошкент Давлат Техника университетини тугатган. Американинг Техас штатидаги Эйнем университети магистратурасида ўқимоқда.

Зилола ва Хуршид билан шу йил августда «Камолот» жамғармаси Бухоро вилояти бўлимида танишгандик. Иккаласи ҳам ёзги таътилни уйларида ўтказаётган экан. Жамғарма мутасаддилари ташаббуси билан ташкил этилган «Умид»чиларнинг вилоят ёшлари билан навбатдаги учрашувига келишибди. Дунё кўрган, теран фикрли, билимдон ёшлар. Улар билан суҳбатимиз жуда мароқли кечди.

— **Мана, сизлар дунёдаги энг ривожланган давлатнинг нуфузли университетларида ўқияпсизлар. Хўш, сизнингча, у ердаги ўқитиш тизимининг ўзига хослиги, афзалликлари ва ибрат олса арзийдиган жиҳатлари нималарда кўринади?**

Зилола Саидова: Америка университетларидаги таълим усули бизникидан бирмунча фарқ қилар экан. Масалан, у ердаги талабалар айрим мажбурий фанлардан ташқари бошқа фанларни мустақил равишда танлашади. Ўқув йили бошида профессорлар ўзларининг дарс режаларини талабаларга тарқатиб чиқишади. Унда мазкур фаннинг мақсади, уни ўзлаштириш учун керак бўладиган адабиётлар рўйхати келтирилади. Мабодо, режа бўйича бирорта савол туғилса, талаба белгилаб қўйилган профессорлик соатларида муаллимдан батафсил тушунтириш олиши мумкин. У ердаги шарт-шароитлар яхши даражада ташкил қилинган, аудиториялар энг замонавий компьютерлар билан тўлиқ таъминланган. Керакли ахборотларни бир зумда, ҳеч қийналмасдан топиш мумкин. Кутубхоналарида эса исталган адабиётларни учратасиз. Мен таҳсил олаётган Индиана университетида Марказий Евроосиё илмий-текшириш маркази ҳам фаолият кўрсатади. Бу соҳа бўйича у Америкадаги энг кучли илмий марказ ҳисобланади. У ерда талабаларга ўзбек тили ҳам ўргатилади. Мен марказга тез-тез бориб тураман. Бу ердаги кутубхонада ўзбек халқи тарихи, қадимий маданияти ва фольклор санъати ҳақида ҳикоя қилувчи адабиётлар шунчалик кўпки, уларни кўриб лол қолдим.

Хуршид Салимов: Америка университетларида талабалардан тортиб, ректор ва профессор-ўқитувчиларгача — ҳамма амалда тенг ҳуқуққа эга. Илм толибларига нисбатан адолатли ва холис бўлишга қаттиқ риоя қилинади. Шу ўринда бир воқеани айтиб берсам. Америкага боргач, дастлаб Техас штатининг Остон шаҳрида номзодлик илмий иши билан шуғулланаётган бир кишиникида маълум муддат яшаб, инглиз тилини пухта ўзлаштиришимга тўғри келди. Ҳамхонам ўз ишига жуда жиддий киришган, илмталаб одам экан. Иттифоқо, унга университетда навбатдаги топшириқни беришади. Аммо қанча ҳаракат қилмасин, ана шу мисолнинг жавобини сира тўғри чиқаролмайди. Охири топшириқ берган профессорга, мисолнинг шарти хато бўлса керак, деб айтади. Кафедрада текшириб кўришса, чиндан ҳам шундай бўлиб чиқади. Шундан сўнг декан бошчилигида барча мутасадди декан-ўқитувчилар ҳалиги аспирантнинг олдига келиб, ундан кечирим сўрашибди. Кўпчиликка бу жўнгина бир воқеа бўлиб кўриниши мумкин. Лекин ўз хатосини мардларча тан олиш ҳам ҳар кимнинг қўлидан келавермайди.

АҚШдаги олий ўқув юртларида талабаларга билим беришда назариядан кўра амалиётга кўпроқ аҳамият берилади. Мисол учун, компьютерлар билан боғлиқ дарсларда ўқитувчи дарс мавзусини қисқача тушунтиргач, дарҳол уни амалда кўрсатиб беради. Натижада ўтилган мавзу тўлалигича хотирангизда муҳрланиб қолади.

Ҳар йили Америка университетларининг рейтинг натижалари эълон қилиб борилади. Қизиғи шундаки, уларнинг барчаси маълум бир йўналиш бўйича кучли илмий базага эга. Масалан, Масачуссетсдаги Эмайти университети компьютер соҳасида етакчи ўринларда туради...

— **Америкалик талабалар билан у ерда ўқиётган ўзбек ёшлари ўртасида дарсларни ўзлаштириш, билимдонлик борасида тафовут сезиладими?**

Зилола Саидова: Биласизми, америкалик талабалар психология, археология, океанология сингари ижтимоий ва табиий фанларга кўпроқ қизиқишади. Аммо кўпчилиги аниқ фанлар бўйича унчалик кучли билимга эга эмас. Бизнинг университетда дунёнинг турли бурчакларидан келган талабалар ўқишади. Улар орасида Жанубий-Шарқий Осиё ва айниқса, МДҲ ёшларининг аниқ фанлардан чуқур билимга эга эканлиги яққол сезилади. Ҳамдўстлик мамлакатларидан борган талабалар билимдонлиги, дунёқараши кенглиги ва географияни яхши билиши билан ҳам ажралиб туришади. Бу гапни бежиз айтаётганим йўқ. Негаки, кўпчилик америкалик ёшлар географиядек қизиқарли фанни унчалик яхши билишмайди. Мисол учун, биз ўзга қитъада яшаб туриб, Жанубий Американинг бир бурчидаги Эквадор давлатини харитадан бемалол топиб беришимиз мумкин. Аммо уларнинг баъзилари ҳатто, ўз қитъаларида шундай давлат борлигиниям билишмайди. Сабаби — америкалик тенгдошларимиз университетда асосан ўзлари танлаган ихтисослик бўйича чуқурроқ билим олишга ҳаракат қиладилар. Боя айтганимдек, бошқа фанларни эса ихтиёрий равишда танлаб ўқишади. Умуман, АҚШдаги олий таълим тизими ҳам биздагидек бакалавриат ва магистратура усулига асосланган. Дастлабки босқичда умумий олий таълим берилса, магистратурада маълум йўналиш бўйича чуқурлаштирилган тарзда ўқитилади.

Хуршид Салимов: Зилоланинг гапида жон бор. Уммон орти мамлакатида таҳсил олаётган бизнинг ёшлар аниқ фанларни ўзлаштириш борасида анча қобилиятли, тиришқоқ. Ҳатто Америка университетларига кириш учун абитуриентлар бизда еттинчи-саккизинчи синфларда ўтиладиган математика мисолларидан имтиҳон топширишларини кўриб, дафъатан ажабланган эдим. Бу билан америкаликлардан ҳар жиҳатдан устунмиз, демоқчи эмасман. Албатта, уларнинг ҳам ибрат олса арзийдиган, биз ҳавас қиладиган жиҳатлари етарли. Аммо назаримда, уларнинг энг катта устунлиги — мукаммал, замонавий шарт-шароитларга эга бўлган университетларда таълим олишларида бўлса керак. Мабодо, ўзбек талабалари ана шундай қулайликларга эга бўлсалар, илм бобида қисқа фурсатда америкаликлардан ўзиб кетиши ҳеч гап эмас. Шу боис юртимиздаги олий ўқув юртлари ҳам аста-секин замонавий ўқув қуроллари ва воситалари билан жиҳозланаётганлигидан хурсанд бўламан.

Мен америкалик бир киши билан суҳбатлашгандим. У қишлоқ хўжалиги бўйича етук мутахассис бўлиб, бир неча бор Ўзбекистонда ҳам бўлган. Ўша кишининг тан олиб айтишича, юртимизда саводхонлик даражаси юқори бўлиб (Америкада саводсизлар ҳали ҳам кўпчиликни ташкил қилади), илмий потенциал юқори экан. Агар ана шу потенциалнинг кучидан тўлиқ фойдаланиладиган тизим йўлга қўйилса, у соат механизмидай аниқ ишлаб, қисқа фурсатларда юртингизнинг тараққиёти жуда юксалиб кетади, дейди...

— **Зилолахон, Вашингтонда Президентимиз билан учрашган «Умид»чилар орасида сиз ҳам бор эдингиз. Ана шу учрашувдан олган таассуротларингиз ҳақида ҳам сўзлаб берсангиз.**

Зилола Саидова: Юртбошимиз билан Америкадаги Ўзбекистон элчихонасида бўлиб ўтган самимий суҳбат ҳаммамизнинг қалбимизда ўчмас таассурот қолдирди. У киши бизни чуқур билим ва тафаккурга эга бўлишга, келажакда мустақил Ватанимизнинг равнақи йўлида хизмат қиладиган етук мутахассислар бўлиб етишишимизга даъват этди. Чиндан ҳам, давлатимиз биз каби ёшларга шунчалик ғамхўрлик кўрсатиб, хорижда ўқишимизга имкон яратиб берган экан, ана шу ғамхўрликка жавобан муносиб кадрлар бўлиб, халқимизга, Ватанимизга хизмат қилишимиз керак.

— **Сўнгги савол: ўқишни тугатиб келгач, нима иш қилмоқчисизлар?**

Зилола Саидова: Америкадан қайтгач, бирорта газетада мухбир бўлиб ишлашни мўлжаллаб турибман. Шу мақсадда ҳозир Индиана университетида компьютерда газета саҳифалаш сирларини чуқурроқ ўрганишга ҳаракат қиляпман. Фото-журналистикага ҳам жуда қизиқаман. Ишқилиб, бу ерда олган билимларимни ўзбек миллий матбуоти ривожига сарфлаш ниятидаман.

Хуршид Салимов: насиб этса, яна бир йилдан кейин компьютер тармоқларини лойиҳалаштириш ихтисослиги бўйича магистр даражасини оламан. Шундан сўнг ўзим таҳсил олган Тошкент Давлат Техника университетида талабаларга дарс бериш билан бирга, илмий фаолият билан ҳам шуғулланмоқчиман. Чунки мустақил Ўзбекистонимизнинг келгуси тараққиёти кучли компьютер тизимини яратишни тақозо этади. Ана шу ишга ўз ҳиссамни қўшиш умидидаман.

Ғафур ЭШМУРОДОВ
суҳбатлашди

Saylovlar — xalq xohish-irodasi

СИЁСИЙ ФАОЛЛИК — ЗАРУРАТ

Мамлакатимизда кечаётган сайловолди жараёнларини кузатган киши сайловчиларнинг сиёсий жараёнда кечаги овоз берувчидан кескин фарқ қилишини яққол кўриши мумкин. Номзоднинг қандай бўлиши кераклиги ҳақида билдираётган бугунги сайловчининг фикрлари ҳам бунга мисол бўла олади. Яъни унга қишлоққа газ тортиб бераман, кўчани асфальтлаб бераман дегувчидан кўра, давом этаётган чуқур ислоҳотларни, демократик жараёнларни, ҳуқуқий жамият сари интилишларни рўёбга чиқаришнинг бош омили — қонун яратувчиликда, унинг амалиётга жорий этилишида ўз сайловчилари хоҳиш иродасини ифода этгувчи номзодлар муҳимроқдир. Сайловчи биладики, демократик тузумда халқнинг, жамиятнинг эҳтиёжлари ҳуқуқий меъёрлар асосида қондирилади. Қонунларда ўша эҳтиёжлару истакларнинг ижобатига нечоғлик ўрин берилиши эртага депутат бўлгувчи бугунги номзодга боғлиқ. Мукаммал қонунларнинг яратилиши ва ижро этилиши ўз-ўзидан чекка қишлоқнинг газлаштирилишию кўчаларни обод бўлишини таъминлайди.

Ўзбекистон Республикаси Марказий Сайлов комиссиясининг 31 октябрда бўлиб ўтган мажлиси якунларига кўра, сайловчилар ташаббускор гуруҳлари ва ҳокимият вакиллик органлари томонидан Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлис депутатлигига кўрсатилган номзодлар рўйхатга олинди.

Демак, бугунги сиёсий жиҳатдан фаол бўлган сайловчи овози учун кураш, унинг тасаввуридаги депутат бўла олишни намоён этиш онлари бошланаяпти. Биз кузатишда давом этамиз. Қани бугунги номзод кечаги номзодлардан қандай фарқ қиларкин.

Ф. КАРИМОВ

Tadbir

ИЖОДКОРЛАР БИЛАН УЧРАШУВ

Тошкент педагогика касб-ҳунар коллежида ўтказилган «Баркамол авлод — Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори» мавзусидаги илмий-амалий анжуманда «Соғлом авлод учун» журнали ходимлари, олимлар, Чарх-Камолон, Лутфий номидаги маҳаллалар фаоллари иштирок этишди.

Мазкур тадбирга ташриф буюрган меҳмонлар коллеж фаолияти билан танишар эканлар, бу янги турдаги ўқув масканида ўқувчиларга барча шарт-шароитлар мавжудлиги, ёруғ ва кенг синф хоналари замонавий ўқув жиҳозлари билан тўла таъминланганлигининг гувоҳи бўлдилар.

Анжуманни Тошкент шаҳар Чилонзор тумани ҳокими ўринбосари, хотин-қизлар қўмитаси раиси Муаттар Содиқова очиб, мамлакатимизда олиб борилаётган таълим ислоҳотининг туб мақсади ёш авлоднинг ҳар томонлама уйғун камол топтириш экан, муаллимларнинг асосий эътибори ўқувчилар шахсий фазилатлари, улар дунёқарашини шакллантиришга қаратилиши зарурлиги хусусида тўхталди.

«Соғлом авлод учун» журнали бош муҳаррири Муҳаммадали Қўшмоқов ёшларни маънавий жиҳатдан юксалтиришда оммавий ахборот воситаларининг роли беқиёслиги, улар маънавият тарқатувчилари эканини таъкидлади. Шу жумладан, «Соғлом авлод учун журнали» ижодий жамоаси ҳам ўз олдига қўйган вазифаларни оғишмай бажаришга ҳаракат қилаётгани, хусусан, мамлакатимиздаги оналик ва болаликни муҳофаза этиш, миллий ва умуминсоний қадриятларни ёшларимиз онгига сингдириш, таълим ислоҳотларини ёритиш борасидаги баракали меҳнати журнал саҳифаларида намоёнлиги шу фикр далили эканини билдирди.

Анжуманда сўзга чиққан нотиқлардан Чилонзор тумани «Соғлом авлод учун» жамғармаси таянч бўлими раҳбари Лола Қўчқорова, Абдулла Қодирий номидаги Тошкент Давлат маданият ва туризм институти доценти Саодат Йўлдошева, Лутфий номидаги маҳалла хотин-қизлар қўмитаси раиси Ҳури Олимжонова қизлар тарбияси, уларнинг жамият ҳаётида тутган ўрни борасида қизиқарли ва ибратли фикрлар билдирдилар.

Тадбир ниҳоясида коллежда таҳсил олаётган қизлар ва уларнинг муаллимлари ижросидаги концерт дастури йиғинга файзу тароват киритди.

Гулчеҳра САЪДУЛЛАЕВА

Fidoyilar

ТАЪЛИМ ЙЎЛИДА ЙЎЛДОШ ЭГИЗАКЛАР

«Эгизаклар дунёга келган кундан эътиборан ана шу хонадонга улар билан бирга файз-барака, ризқ-насиба ва ҳурмат-эҳтиром кириб келармиш. Эгизаклар гўё «бир олманинг икки палласи» бўлиб, улар оналари қорнида ҳам, ҳаётда ҳам бири шод бўлса, иккинчиси ҳам шод, бири хасталанса, иккинчиси ҳам бетоб бўлиб яшармиш...» Хуллас, халқимиз орасида эгизаклар ҳақида бири-биридан қизиқ ва ажабланарли гап-сўзлар бор.

Мен косонлик Ҳасан ва Ҳусан Соибовлар билан суҳбатлашар эканман, дарҳақиқат, эгизаклар хусусида жуда қизиқ ўхшашлик ва ўзаро мосликларни эшитдим.

Раҳматли уста Умидилло ота ва Махфират аялар ҳам ана шу эгизакларни ўзларидан ўзга ҳеч кимга ишонмасдан, бирга едириб, бирга кийдириб вояга етказдилар. Эгизаклар мактабда ҳам бир партада ёнма-ён ўтиришиб, таҳсил олишди. Улар биргаликда олий маълумотли педагог ҳам бўлишди. Шундайин шарафли соҳада эгизаклар она юрти Косонда ўзаро елкама-елка ишлаб келишаётир.

«Ҳасаннинг кўнгли бўш, юмшоқ табиатли,- дейди Ҳусан Соибов ҳазил-мутойиба қилиб,- мен ҳаётга келган илк кунимдаёқ Ҳасаннинг йиғлаб турганининг устидан чиққанман... Тан олиш керак, айни кунда унинг елкасидаги масъулият меникидан кўпроқ. У Косон тумани халқ таълими бўлимининг мудири. Тумандаги 90 та мактаб, 1 та лицей-интернат, 25 та мактабгача таълим маскани ва яна мактабдан ташқари муассасанинг увол-савоби Ҳасаннинг елкасига юкланган. Тумандаги 4095 нафар ўқитувчининг фаолияти-ю 48112 нафар ўқувчининг келажаги учун у жавобгар...»

— Сизда-чи, сизда масъулият йўқми? - сўраймиз Ҳусан акадан.

— Нега? Менда ҳам масъулият катта. Мен директорлик қилаётган Форобий номидаги 1-мактабда айни вақтда 1746 нафар ўқувчи таълим олаяпти. Уларга 130 нафар устозлар илму-одоб ўргатишаяпти. Мактабимиз нафақат туманда, қолаверса, Қашқадарё вилоятида ҳам ўз ўрнига эга. Барибир ХТБ мудирининг масъулияти жуда-жуда юқори-да...

«Ҳусанни мудом етаклаб умрим ўтаяпти,- дейди Ҳасан Соибов ҳазилга ҳазил билан жавоб қайтариб.- Уни илк бор онамнинг қорнидан етаклаб тушган бўлсам, ҳали-ҳануз етаклаб юрибман... Буларнинг бари ҳазил. Мен ҳаётда Ҳусандан жуда кўп нарсани ўргандим. Ҳозир ҳам ҳар бир соҳада, айниқса таълим-тарбия соҳасида ундан ўрганаман...»

Гап шундаки, халқ Ҳасан ва Ҳусан Соибовларнинг ҳар иккаласини ҳам ўзига хос ҳурмат қилади. Уларнинг элу юрт олдидаги хизматларини тан олишади.

Ҳар иккала эгизакнинг ҳам ҳаёт йилномаларига назар ташлар эканмиз, уларнинг босиб ўтган умрлари давомида ўқитувчи, мактаб директори, туман ХТБ мудири, туман ҳокимлигининг масъул ходими каби ўта масъулиятли ва шарафли касбларни бажариб келишаётганликларининг гувоҳи бўламиз.

Доноларимиз инсон умрини оқар дарёга қиёслашади. Бу жуда-жуда ҳақ. Қаранг, Ҳасан ва Ҳусан Соибовлар ҳам ўзларининг 50 йиллик умрининг ярмидан кўпини ёшлар таълим-тарбияси йўлида ўтказишибди. Ниятимиз — халқ таълими йўлида ўзаро йўлдош бўлиб хизмат қилишаётган эгизаклар — Ҳасан ва Ҳусан Соибовларнинг ҳам барча орзу-ниятлари ушалсин!

Абдували ОБИДДИН,
«Маърифат»нинг махсус мухбири

Qaror va ijro

ҚУЙИДАГИ ТАШАББУС

Мамлакатимизда истиқлолнинг биринчи кунларидан бошлаб, буюк маънавиятимизни тиклаш ва янада юксалтириш, миллий таълим-тарбия тизимини такомиллаштириш, унинг миллий заминини мустаҳкамлаш, замон талаблари билан уйғунлаштириш асосида жаҳон андозалари ва мезонлари даражасига чиқаришга катта аҳамият бериб келинмоқда.

Юртбошимиз ташаббуси билан қабул қилинган «Таълим тўғрисида»ги Қонун ва «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури»да халқимизнинг азалий орзу-умидларини ўзида мужассамлаштирган. XX асрнинг буюк воқеаси, янги ҳужжати деб эътироф этилаётир. Энг қувонарлиси, жаҳоннинг ривожланган давлатлари ва нуфузли халқаро ташкилотлари томонидан таълим тизимининг Ўзбекистон модели илмий-назарий ва амалий жиҳатлари юксак баҳоланиб, унга бўлган қизиқиш кундан-кунга ортиб бормоқда. Шу маънода Навоий вилоятида ҳам халқ таълимини ривожлантиришга катта эътибор ва масъулият билан ёндашилмоқда. Айниқса, Узбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Ўзбекистон Республикасида умумий ўрта таълимни ташкил этиш тўғрисида»ги қарорини амалга ошириш борасидаги муайян ишларни алоҳида таъкидлаш жоиз.

Вилоят ҳокимлигининг қарори билан тузилган «Вилоятда халқ таълимини ривожлантиришнинг 1998-99 йилларга мўлжалланган истиқбол дастури» ва махсус режа бунга яққол мисол бўла олади. Бу қарорнинг бажарилиши барча мактабларда давлат таълими стандартлари ва янги ўқув дастурларини синовдан ўтказишдан бошланган эди. Навбаҳор туманидаги 1-, 4-, Конимех туманидаги 10-, Қизилтепа туманидаги 14-, 15-, Навоий туманидаги 1-, Хатирчи туманидаги 12-, 22-мактабларда тажриба-синов ишлари муваффақиятли ўтказилганлиги фикримизни тасдиқлайди.

1999-2000 янги ўқув йилида давлат таълим стандартлари ва ўқув дастурларини амалиётга тадбиқ этиш босқичма-босқич давом эттирилмоқда. Жараёнда туғилган муаммоларни бартараф этиш мақсадида вилоят мактабларининг 1—6-синфларига тажрибали ижодкор ўқитувчилар жалб этилган. Жумладан, Навоий шаҳридаги 8-мактабдаги 1-синфларда янги дастур асосида таълим бериш бўйича вилоят тажриба-синов майдони этиб белгиланган.

—Вилоятдаги барча таълим муассасаларида 1999-2000 ўқув йилига мўлжалланган янги ўқув режаси асосида таълим жараёнини муваффақиятли бошлаб юбордик, — деди вилоят ХТБ раҳбари Қурбонали Эргашев. — Жумладан, мактабларда давлат ўқув дастурларининг бажарилиши қаттиқ назоратга олинди. Шу билан бирга тегишли услубий-амалий ёрдам узлуксиз равишда кўрсатиб борилияпти.

Дарвоқе, ўқувчиларга асосий билим бериш манбаи ўқув дарсликлари бўлиб, бу борада ХТБда ибратли ишлар амалга оширилаяпти. Масалан, «Ўқитувчи» ва «Ўзбекистон» нашриётларидан мактаб ўқувчиларига ҳомийлар ёрдамида 5 миллион 200 минг сўмга дарсликлар ва ўқув қуроллари етказилишида ХТБ мактаблар бўлими бошлиғи Б.Нортожиев, дарсликлар билан шуғулланувчи назоратчи Ж.Қурбоновларнинг ҳиссаси катта бўлди.

Янги ўқув йилида барча таълим муассасаларини тиллар йўналишида дарсликлар билан таъминланиш қуйидагича якунланди:

Ўзбек мактаблари — 91,8 фоиз, рус мактаблари — 95,8 фоиз, қозоқ мактаблари — 85,3 фоиз, тожик мактаблари — 83,5 фоиз, қорақалпоқ мактаблари — 95,5 фоиз, туркман мактаблари — 85,5 фоиз. Бу кўрсаткич вилоят бўйича 92,5 фоизни ташкил этди.

Вилоят ҳокимининг вилоят халқ таълими ривожланишининг «1999-2005 йилларга мўлжалланган истиқбол дастури ҳақида»ги 1999 йил 21 январь К—19 сонли қарорига асосан, кам таъминланган оилалар фарзандларининг 23199 нафарига, кутубхона жамғармаси ҳисобидан 219857 нусха дарслик ва ўқув қўлланмалар, ҳомийлар томонидан эса 104656 нусха дарсликлар билан бепул таъминланганлиги, таълим ислоҳоти ишларини ташкил этишга чуқурроқ ёндошилаётганлиги самараси кўриниб турибди.

Аммо вилоят халқ таълими соҳасидаги ислоҳотларни амалга ошириш бўйича қатор камчилик ва муаммолар ҳам йўқ эмас. Жумладан, мактабгача таълим ва тарбия соҳасида вилоят бўйича 305 та болалар боғчаси мавжуд бўлиб, уларга 31301 нафар бола жалб этилган. Бу кўрсаткич вилоят бўйича 28 фоизни ташкил этди. Бу камчиликлар Навоий, Нурота, Қизилтепа, Навбаҳор туманларида ҳали ҳам бартараф этилмаган. Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигининг 1995 йил 20 февралдаги 40-буйруғига асосан 2—11-синф ўқувчиларининг асосий фанлар бўйича билим даражасини диагностик таҳлил қилиш суст бўлиб, бу борада таълимда давлат таълим стандартлари мониторинги ва унинг жойлардаги ходимларининг масъулият билан иш олиб бормаётганлигининг оқибатида Учқудуқ, Томди туманларида мактабни битирган ўқувчиларнинг олий ўқув юртларига кириши ниҳоятда паст даражада қолмоқда.

Бинобарин, таълим ислоҳотларини изчил амалга ошириш шартларидан ҳисобланган ўқитувчи-мураббийларнинг ишга янгича ёндошиб, замонавий шакл ва услублар асосида ўқувчиларга билим бериш билан бирга ўз касб маҳоратини ошириш йўлида мунтазам шуғулланиб келаётган ижодкор устозларга кўп жиҳатдан боғлиқдир. Улар вилоятда жуда кўпчиликни ташкил қилади. Жумладан, Хатирчи туманидаги 54-мактабнинг она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси Дилрабо Йўлдошева, Конимех туманидаги 2-мактабнинг инглиз тили фани ўқитувчиси Назира Ҳотамова, 10-мактабнинг она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси Чиннихол Ҳамдамова, Навбаҳор туманидаги 2-мактаб ўқитувчиси Манзура Эрназарова, Нурота туманидаги 6-мактабнинг бошланғич синф ўқитувчиси Холбону Исроилова, Навоий шаҳридаги 8-мактабнинг рус тили фани ўқитувчиси Ольга Масловаларнинг республикадаги жонкуяр мураббийлар қаторидан жой олган. Бу эса ўқувчиларга, ўқитувчи-мураббийлар фаолиятига ҳаққоний баҳо берилганлигини кўрсатади.

Бугунги кунда таълим муассасаларида ўқитишни замонавий тарзда ташкил этиш, таълим ва тарбияни узвий боғлиқ ҳолда олиб бориш асосий вазифа экан, ёшлар тарбияси билан янада жиддийроқ шуғулланиш, ёшларни миллий ғоя асосида тарбиялаш таълим ислоҳотининг бош мезони эканлиги, «Таълим тўғрисида»ги Қонун ва «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури»да белгилаб берилган қоидаларни рўебга чиқаришда истиқлол инъом этган неъматларни қадрига етаётганлиги ҳамда уларнинг инсонийлик фазилатига айланаётганлиги республикамизнинг ушбу ҳудудида яққол кўзга ташланмоқда. Хуллас, айни кезда ВХТБ фаоллари халқ таълимини янада юқори босқичга кўтариш йўлида жиддий изланмоқдалар.

Ўткир ПЎЛАТОВ
Навоий вилояти

АМЕРИКАДА КИМ ЎҚИЙДИ?

АКСЕЛС номи билан аталувчи Таълим ва тил ўрганиш бўйича Америка Ҳамкорлик Ташкилоти талабалар, аспирантлар, илмий ходимлар, инглиз тили ўқитувчилари билан бир қаторда ўқувчилар орасидан ҳам истеъдодлиларни танлаб, уларни АҚШга ўқиш ёки малака оширишга юбориш билан шуғулланади. АКСЕЛСнинг маълумот варақасида қайд этилишича, дастурлар очиқ мусобақа асосида ўтказилиб, уларда инглиз тилини биладиган барча қизиқувчилар иштирок этишлари мумкин. Наманган Давлат университетида яқинда океан ортига бориб ўқиш истагини билдирган ўқувчиларнинг иккинчи босқич танловлари бўлиб ўтди. Билимлар синовида Фарғона, Наманган, шунингдек, Андижон вилоятидаги ўрта мактаблар, янги турдаги ўқув муассасаларидан келган қарийб 500 нафар 9- ва 10-синф ўқувчилари қатнашдилар.

—Ҳамюрт ўқувчиларимиз синовлар жараёнида ўз билимларини яхши савияда намоён қила биладилар,- деди ЮНЕСКО ўқув жамоатчилик марказининг етакчи мутахассиси Тоҳиржон Раҳматов.- Уларнинг инглиз тилини мактаб ёшиданоқ дурустгина ўзлаштириб олганлари, айниқса, катта аҳамиятга эга.

Эндиги навбат якуний учинчи босқич танловларига. Бу йил Ўзбекистондан АҚШга 50 ўқувчининг юборилиши режалаштириляпти. Кўриниб турибдики, хорижда ўқишни истовчилар сони кўп, танлов талаблари эса юқори. Мазкур ҳолат ўқувчиларни ўз устиларида янада чуқурроқ ишлашга даъват этади.

Аваз ҲАЙДАРОВ,
ўз мухбиримиз.

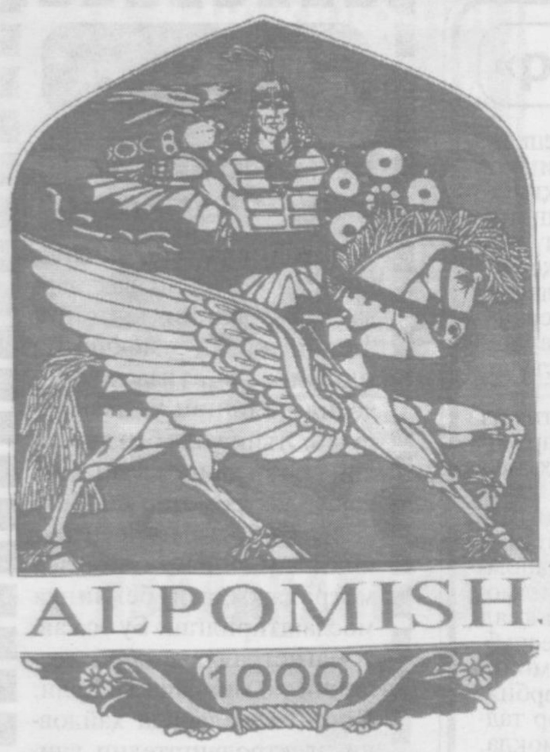

«ЗАРБАСИ ТОҒНИ ОТАДИ...»

Маълумки, ҳар қандай дарё ҳам ўз-ўзидан бино бўлмайди. У баланд тоғлар бағридан сизиб чиққан турнакўз булоқлар, саноқсиз ирмоқлар қўшилувидан вужудга келади. Таъбир жоиз бўлса, «Алпомиш» достонини ҳам худди шундай дарёга менгзаш мумкин. Бунинг рад этиб бўлмас бир далили шуки, «Алпомиш» кўплаб вариантлардан иборатдир. Бу асарнинг бир қатор вариантлари алпомишшунослигимиз заҳматкашлари Ҳоди Зариф, Мансур Афзалов, Тўра Мирзаев ва яна бир қатор олимлар тарафидан ёзиб олинган, илмий-тадқиқот ишлари олиб борилган. Лекин замонанинг зайлига кўра, улар изчиллик топмади, давом эттирилмади. Шукрки, Ўзбекистон мустақиллиги «Алпомиш»нинг йўлини равон қилди. Қолаверса, достон яратилганлигининг 1000 йиллигини кенг нишонлаш тўғрисида ҳукумат қарори бу борадаги катта ишларнинг дебочаси бўлди.

Сурхондарё вилоят ҳокими Жўра Норалиевнинг 1998 йилда чоп этилган «Алпомиш юртга қайтди» рисоласида бу асарнинг Сурхондарёда яратилган вариантлари хусусида мулоҳаза юритилади. Адабиётшунос Тоштемир Турдиев «Алпомиш»нинг янги вариантини қисқа фурсат ичида Хўшбоқ бахши Мардонақул ўғлидан ёзиб олди ва у «Ёзувчи» нашриётида нашр қилинди. Филология фанлари доктори, профессор Малик Муродов музработлик кекса бахши Қора Умировдан достоннинг яна бир вариантини ёзиб олди. Шунингдек, ушбу мақола муаллифи томонидан ангорлик Чоршанби бахши Раҳматуллаевдан достоннинг бошқа бир варианти ёзиб олинди ва уни нашрга тайёрлаш ишлари олиб борилмоқда.

Айни пайтда шуни ҳам айтмоқ керакки, ҳар бир вариант ўзига хос сифатларга, афзалликларга эга. «Гўрўғли» туркумига кирувчи достонлар каби «Алпомиш» достони ҳам ўзига хос баркамол туркумни ташкил этади.

Кекса бахши Чоршанби Раҳматуллаевнинг маълумотларига қараганда, Алпомиш ва унинг авлодлари тўғрисидаги достонлар ўттизтагача боради. Хусусан, Чоршанби бахши тилидан ёзиб олинган «Қўнғирёт» достони хотимасида шундай дейилади:

Эшитдингиз Қўнғирётни,
Бургутдай темир қанотни.
Панжаси кескир пўлатни.
Қандай қилиб тугатайин,
Чексиз қудратли ул зотни.
Ҳаворлаган тўсиқ-бандни,
Соҳибқирон валламатни,
Яна еттита достони,
Пойлаб турибди навбатни.

«Алпомиш» достонидан билмизки, Бойсари акаси Бойбўри билан аразлашиб, Қалмоқ юртига кўчади. Бошига не кулфатлар тушади. Унинг кунига яна эл-юрти, уруғ-аймоғи ярайди. Охири қариндошлар топишади. Барчиной билан кўпчилик қўнғиротлар яна Бойсун юртига қайтишади. Аммо Бойсари ўзининг худо берган қайсар феълидан қолмайди, қариндошлар билан юртига қайтмай, қалмоқ ўлкасида турғун бўлиб қолади. Бунинг боиси нима эди? Минг йиллар давомида куйланиб, сара бахшилар элагидан ўтган «Алпомиш»дай мукаммал достонда масала бу тарзда якунини топмай, очиқ қолиши мумкин эмас эди. Китобхон бунга «Қўнғирёт» достонида ойдинлик топади. Достонда шундай изоҳ бор: «Шундай қилиб, донг таратиб жаҳонда, эшитганлар дармонда, эшитмаганлар армонда, от солиб тоғнинг қатидан, ёвлар титраб ҳайбатидан, қўрқиб сиёсатидан, сурурли шиддатидан, алп бийлар авлодидан, Бойсари билан Бойбўри таърифин айтиб, ёшу қари тошқин эди. Бойсари ҳам ўзбек қўнғиротнинг зўри, Бойбўри акаси билан низо-жанжал қилиб, қалмоқ элига кўчиб кетган эди. Бойсари бой бадавлат бўлган эди, тўққиз хазинаси тўлган эди. Йўл-йўриқ сирларини билган эди.

Бош бобоси Шоҳ шайх Мардон авлиё назар солиб, васият қилганди: «Бойсари, Бойбўри аканг билан ораларингга совуқлик, низо-жанжал тушиб, сен аразлаб ўзга, қалмоқ юртига кўчиб кетасан. Олтмиш ёшингда ўғилли бўлиб, исмини Ётбой (Қўнғирёт) қўясан. Барчин қизингни Алпомишга берасан. Сен билан борган қавми-қариндошинг ўз юртига қайтади. Ўғлинг зўр паҳлавон, юртбоши бўлади», — деган эди.

Бойсари қалмоқда қолиб кетди, бошидан оғир-енгил, завқли-қайғули, шиддатли оғир кунларни ўтказди. Шоҳ шайх Мардон бобосининг ҳамма айтгани келди».

Демак, Бойсарининг қалмоқ юртида қолиб кетиши унинг тақдир-қисмати билан боғлиқдир.

Чоршанби бахши Бойсарининг ўғли Қўнғирёт ҳақида мароқли, хаёлларга бой, инсоний фазилатларга лиммо-лим бўлган достон куйлаган. Бу достонда адолат барқарор бўлган жойда тинчлик ва фаровонлик бўлади, деган ғоя бўртиб, қабариб туради.

Алқисса, асарнинг бош қаҳрамонлари Қўнғирёт, Бойсари қалмоқ юртида қоладилар. Бу юртга Алпомиш билан дўст тутинган Қайқубод подшолик қиларди. Бойсари илгариги бойлик мавқеида яшайди. Достонда бу ҳақда шундай дейилади: «Алпомиш Қайқубодни қалмоқ элига шоҳ қилиб, Тойчихон унга вазир бўлиб, Бойсари ҳам илдарлиилғовли дамларни ўтказиб, Қайқубод даврида яшнаб-яйраб, тинч, оромосойишта яшаб, қадимгидан ҳам ўктам, зиёд бўлиб, қўй-пода, йилқи-туясига Чилбир чўли тўлиб, иши ўнгидан келиб, мол-дунёси бечоғ кўпайиб, арғумоқдай эркин, беғам-беғубор бўлиб, завқ-қувончга тўлиб юрарди».

Қўнғирёт исмининг рамзий маъносини уруғидан, иккинчидан эса, қўнғиротлар юртидан узоқда, ёт элларда туғилгани билан изоҳлаш мумкин. Учинчидан, авлод-аждодлари адолат, ҳалоллик билан яшаб ўтганликлари учун унга ноҳақлик, зўравонлик бегонадир. Достонда Қўнғирётнинг халқ қаҳрамонига айланиши, юрт тинчлигини сақлаш, Эрон юртини золим подшодан қутқариш, қариндош-уруғлар билан топишув, мазлумларни қутқариш каби кураш ва фаолият жараёнида очиб берилган.

Қўнғирёт алплар авлодидан бўлганлиги ва тақдирида адолатпарварлик курашлари битилгани учун уни илоҳий бир куч қўллаб-қувватлаб туради. Тушида бош бобосини кўриб, жанговарлик ва паҳлавонлик сирларини ўрганади, қилич-қалқонини топиб олади.

Асарда Қайқубоднинг қизи Ҳуснигул билан Қўнғирёт ўртасидаги муҳаббат самимият билан тасвир этилган. Аммо бу дунё яхшилик билан ёмонликнинг, донолик билан жаҳолатнинг абадий курашига асослангандир. Шунинг учун ҳам бу икки ёшнинг соф муҳаббатидан маҳрум қилмоқчи бўлган кучлар юзага қалқиб чиқади. Натижада достонда ана шу муҳаббатни сақлаб қолиш учун интилиш, нодонликка, жаҳолат ва зулмга қарши курашга айланиб кетади. Қўнғирёт билан Ҳуснигулнинг турмуш қуриши ота-оналарининг ҳам орзу-ҳаваси эди. Буни улар ўзаро маслаҳат ҳамда ёшларнинг кўнглини сўраш асосида ҳал қиладилар. Фотиҳа тўйи ўқилиб, бошқа совчиларга қизнинг «боши берк» эканлигини айтилиб, қайтарилади. Аммо Эрон шоҳи Алжабирнинг тантиқ ўғли Шапойил барча инсоний удумларга оёқ тираб, «Ҳуснигулдан бошқасини олмайман», деб қонт ичади. Бу йўлда отасининг подшолик кучини ишга солишни мўлжаллайди. Муроса йўлини кўзлаган доно кишилар ёшлар ўртасига шарт қўйиш лозимлигини маслаҳат беришади.

Бойсари қалмоқ юртига кўчиб келганида ҳам унинг қизи Барчиной ана шундай алплар талашувида қолган ва охири Алпомиш қизнинг барча шартларини бажариб, унинг васлига етишган эди. Ҳолбуки, Барчин Алпомишга аталган, нон синдирилган эди. «Бу қиз шаръий менга аталган», деб тўй қилиб олиб кетиши ҳам мумкин эди. Аммо бу ерда мардоналик, жувонмардлик қарашлари устун келади, ёшлар куч синашув, беллашувга тушадилар. «Қўнғирёт» достонида ҳам ҳудди шундай вазият юзага келади. Қўнғирёт ўзига аталган, фотиҳа тўйи ўтган қиз учун, ўз муҳаббатини сақлаб қолиш учун шартларни бажаришга тушади.

Тойчихон вазир Алжабирнинг нодонлигини, уни жанг билан маҳв этиш мумкинлигини таъкидлайди. Аммо «... ҳар қандай оғзи ўйноқ, бетамиз, шумтакалар билан баробар бўлмай, ғавғо, жанг, қон тўкишларни жиловлаб, осонини қилиб, синов, шарт-гаров қилсак, афзал бўлар. Бу авлодга шарт билан уйланиш – мерос. Алпомиш ҳам шарт билан ёрини олиб кетди. Қўнғирёт ҳам қадди-қоматини, куч-ғайратини кўрсата олсин, гап-сўз йўқ, олам гулистон», дейди. Бу гап Қайқубодга маъқул тушади. Қўнғирётнинг бу можаролардан қаҳри тошади. Аммо ўйлаб ўзини босади. «Ҳа, бизга дуо кетган, Алпомиш акам ҳам осон уйланмаган. Оллоҳ мададкор бўлсин, иншоолоҳ, беллашиб кўрамиз. Майли, бу иш ҳам қулай, бехавф-жанжалсиз воқеа», дейди.

Алқисса, Ҳуснигул учта шарт қўяди: улардан бири — катта кўпкарида олти яшар буқа ташланади. Ана шу «улоқ»ни ҳалоллаб айириш керак. Иккинчи шарт: бўйи, эни ўн газ полвонтошни даст кўтариб, кўксига қўйиб туриш керак. Учинчи шарт: саксон газ баландликдан олтин олма уч марта отилади. Учовини ҳам бир киши олиши керак.

Баробар қилдим яхши-ёмонга,
Талаб қилганинг келгин майдонга.
Уч шартимни уддалаб қилганга,
Мен тегаман шу алп полвонга, —

дейди Ҳуснигул. Шу билан бирга у Қўнғирётнинг бу синовларда ғолиб келишига ишонади ва буни чин дилдан истайди ҳам.

Хуллас, шартларда қўйилган барча талабларни бажариш Қўнғирётга насиб этади. Достонда синов-беллашувлар қизиқарли тасвир этилган. Ўзбекона ҳалоллик, дангаллик равшан кўзга ташланади. Бироқ номард номардлигича қолади. Мусобақада биронта ҳам шартни бажара олмаган Шапойил яна ғирромлик йўлини тутади — ўзининг тор манфаатларини деб тинч қалмоқ юртига лашкар тортади. Шапойилнинг ғаразли мақсади халқ бошига битган бало, кулфат бўлади. Унинг лашкари таркибида етти яшардан етмиш яшаргача одамлар бор эди. Уларнинг нечови йўл азобини тортади, нечови жангларда ҳалок бўлади. Шапойил ҳам қилмишига яраша жазосини тортади. Золим Алжабир ҳам тахтидан ағдарилиб, адолатли Алмат мингбоши тахтга ўтиради.

Шундай қилиб, достонда ўзаро низожанжалларнинг таги пуч, бемаъни ғаразлар асосига қурилиши пировард натижада халқ бошига саноқсиз кулфат-азоб бўлиши ишонарли тарзда очиб берилган. Достонда бировга чоҳ қазиган кимсанинг охир-оқибат ўзи йиқилиши бадиий лавҳаларда чизиб берилади.

Достонда ўзбек тўйларининг ажойиб манзаралари ҳам чизилган.

Яна бир нарсаки, «Қўнғирёт» унутилмас соғинчлар ва ширин висол, дийдор достони ҳамдир. Унда тўй баҳонасида қариндошларнинг бир-бирлари билан учрашувлари самимият тўла сатрларда кўрсатилган. Бу ерда Қултой бобонинг янги сифатлари ҳам очилган. У юрт кўрган, давра кўрган, фаҳм-фаросатли, ишбилармон, тадбиркор, абжир ва чаққон, гапга чечан киши сифатида кўзга ташланади. У Қўнғирётнинг тўйига келиб, меҳмон сифатида давра тўрида ўтиради. Аммо ташқарида кўпкарининг шовқин-суронни иштиёқини қўзғайди. Ташқари чиқиб, шамоллаб келиш баҳонасида даврани тарк этади ва кўпкарига кириб ўзининг абжирлигини, чавандозлик сифатларини элга кўрсатади. Айирган совринларини яна қайтариб, кўпкарига қўшади. Кўпчилик унинг ғайратига ҳам, тантилигига ҳам тан беради.

Тўйга айтувчилар келгани ва унга Алпомиш бормоқчи эканлигини эшитиб, Бойбўри безовталанади. Достонда унинг Алпомишга оталик, Бойсарига акалик туйғулари, қалбидан кечган кескин қарама-қарши кечинмалар ишонарли тасвир этилган. У ота сифатида ўғлини қалмоқ юртига боришдан қайтаради. Не бўлса ҳам ота-да, ўғлининг бошдан ўтган савдолар ёдидан кўтарилмаган, боз устига қанча йиллар ўтган бўлса-да, ўша кўргуликлар ҳали-ҳамон унинг бағрини куйдирар эди. Бойсари гарчанд жигари бўлса-да, унинг қайсарликларидан нолийди. Унинг фикрича, душман душманлигини қўймайди. Ўтган курашлар, жангларда қалмоқларнинг не-не номдорлари ўлиб кетади. Уларнинг авлоди ўч олиш туйғуси билан яшаши ҳам табиийдир. Бойбўрининг мулоҳазалари тажрибасидан, ҳаётнинг аччиқ сабоқларидан келиб чиқади. Кўпни кўрган ота кексайиб қолган, ёлғиз фарзанднинг доғини қайта кўтара олмаслигини билади. Шунинг учун ҳам душманчиликлардан холи, хавф-хатардан чеккароқда юришни маъқул кўради:

Тақир жойлар кўл бўлмайди,
Бузук сайҳон йўл бўлмайди.
Аслзодалар қул бўлмайди,
Текин келган мол бўлмайди.
Борма болам, қалмоқ сари,
Асли душман эл бўлмайди.

Бойбўрининг фикрича, Бойсари ўта қайсар, охирини ўйламайдиган одам. Уни ҳеч ким элдан кет дегани йўқ, ўз бошига «ҳай-ҳайлаб», душман юртга «меҳр тайлаб» кетган. Хўш, у ерда шунча кулфат кўрди, қавм-қариндош қайтди, у ҳам қайтса бўлар эди-ку!? Орадан шунча йил ўтди, қизи келин бўлиб тушди, неварали бўлди. Лекин Бойсари бирор марта йўқлаб келмади. Бойсарининг ана шу қилмишларини акаси кечира олмайди:

Унинг бағри қолган музлаб,
Ўз кайпига маст бўп бўзлаб.
Кетди ўзга элда кўзлаб,
Қалмоқ ийласин уни тузлаб.
Тошмеҳрдан мен ҳам кечдим,
Ўз бошига қочди аразлаб,
Диёнат, меҳр йўқ унда,
Бир келдими, невара, қизин сўраб?

Лекин тўйга қариндошлар, албатта, боришлари керак. Шуни ўйлаб Бойбўрининг кўнгли юмшайди. Нима бўлса ҳамки, жигар-да. Тўйга борувчилар рўйхатига ўзини ҳам қўшади. Тўйга қариндошлардан тўрт киши борадиган бўлади. Улардан бири — «Кўктуғайдаги бобоси Қултой», иккинчиси — «Жиянимиз Бек Жиғали», учинчиси — «вазир Олтибек», тўртинчиси:

Сенга маъқул тушар сўзим,
У эмчакдош, кўрар кўзим,
Кут-файзли бўлсин изим,
Тор қориндан талашганим,
Нима бўлса, эмчакдошим,
Бирга бораман ўзим.

Достонда Қўнғирёт ҳаёти саргузаштларга бой, доимо яхшилик йўлида курашувчи сифатида кўзга ташланади. У Бойсун-Қўнғиротга бориб, қариндошларини кўриб қайтар экан, Мазлума кампир ва невараларини золим қароқчилардан қутқаради. Шу асосда Шом юрти подшосининг укаси билан дўст-биродар тутинади. Унинг ўз юртига келиб, Қайқубод қайнотасининг таклифи билан подшо бўлиши, тахтга ўтиргач, қайнотасининг адолатпарварлик анъаналарини давом эттириши бахши тарафидан баланд пардаларда куйланган.

Қўнғирётнинг хайрли ишларидан бири — эл фаровонлиги йўлида дарёдан канал тортиб, чўл ўзлаштиришларидир. Бу тадбир чинакам халқ ҳашарига айланади:

Кийик завқи тов билан,
Сакраб қату зов билан,
Ботир савашар ёв билан,
Йўл лочини бедов билан,
Халқ учун савобли бу иш,
Олам гулистон сув билан.

Достон якунида Қўнғирётнинг ўғиллик бўлиши, унинг Шоҳсамар деб исм қўйишлари тасвирланган. «Оти Самар бўлсин, ҳур-парилар хумор бўлсин, Қўнғироту қалмоқ белига камар бўлсин», деб ният қилишади.

Бахшининг фикрича, Сурхондарёдаги Таллашқон чўллари Алпомиш оти Кўкдунан билан талашиб, пойга қўйган жойлар, Бешқўтонда Бойсарининг қўйлари боқилган майдонлар. Унинг куйлашича, Қўнғирётнинг ўғли Шоҳсамар, Шоҳсамардан Шоҳсарвар туғилди. Шоҳсарварнинг Шоҳсаади исмли ўғли туғилади. Шундай қилиб, бу авлод ўз йўлида кўпайиб бораверади:

Алпомиш авлодларини,
Зарбаси тоғни отади.
Айтаверсам адо бўлмас,
Изи уланиб кетади.

Дарвоқе, Чоршанби бахши фавқулодда жўшқин шоир. Унинг маҳорати, шоирлик салоҳияти «Қўнғирёт» достонида яна бир карра бўртиб кўзга ташланади. Асарда ўйноқи сажълар, жозибали оҳанг, халқ донолигини ифода этувчи мақол ва ҳикматли сўзлар беҳисобдир.

«Қўнғирёт» достони — халқ оғзаки ижодиётининг дурдоналаридан бири саналади. У кишиларни ҳамиша яхшиликка чорлайди ва таъбир жоиз бўлса, унинг ўзи ҳам яхшилик, эзгулик қаъридан кўкариб чиққан бақувват бир достондир.

Рўзиқул МУСТАФОҚУЛОВ,
Термиз Давлат университети доценти, филология фанлари номзоди

Jaloluddin Manguberdi tavalludining 800 yilligi oldidan

МИЛЛИЙ ИСТИҚЛОЛ ВА МАНГУБЕРДИ ОМИЛИ

Ўзини англаган — дунёни, оламни англайди. Ўзлигини англаш уни инсон бўлиб туғилишга, инсон каби яшашга, ҳаётдаги тарихий ўрнини белгилаб олишга, жамият тараққиёти ва келажак олдидаги бурчини тушунишга даъват этади. Ана шундай буюк қадриятни, илоҳий туйғуни фақат истиқлол, озодлик бериши мумкин, холос.

Турмушимизда тафаккур танқислиги, ахлоқий ва руҳий боқимандалик, тушунчалар камёблиги сезилаётган бир пайтда тарихга нисбатан янгича муносабатда бўлиш эҳтиёжи туғилди. Зотан, жамият бир ҳолатдан иккинчи бир ҳолатга ўтаётган, одамлар ҳаётида ва турмуш тарзида туб бурилишлар юз бераётган бир пайтда кишида тарихга юз буриш, ундан маънавий таянч излаш, ўзининг бу бўҳронли ҳаётда омонат эмаслигини, аксинча, илдизлари асрлар қаърига етиб борган мустаҳкам ва қудратли чинор эканлигини англаш зарурати сезилади.

Айниқса, буни ўзбеклардай ўтмиши инсоният тарихи билан тенгдош бўлган халқлар чуқур англайди ва чуқур тушунади. Шунинг учун ҳам ҳукуматимиз маънавиятга катта эътибор билан қарайди. Ўтмишимизни қайта кўриб чиқиб, уни миллий қадрият даражасига кўтариб, бутунлай янги назар билан ғалвирдан ўтказишни кун тартибига қўймоқда. Бунинг муҳим асосларидан бири, навқирон авлодимиз қалбида миллий ғурур, миллий ифтихор, ўз аждодлари билан фахрланиш туйғуларини кучайтириш. Буюк ўтмишга муносиб буюк миллат бўлиш, эртанги кунга катта ишонч ва истиқлолга эътиқод билан яшашни турмуш тарзига айлантиришдир.

Зотан, донишмандлар айтганидай, тарих — улуғ мураббий. У юз берган ҳодисаларидан келиб чиқиб сабоқ беради. Ҳаётда саракни саракка, пучакни пучакка ажратишга даъват этади. Агар тарихга шунчаки воқеалар баёни, ҳодисалар тафсилоти сифатида қаралса, унинг мураббийлик аҳамияти йўқолади. Нурсиз, ҳароратсиз, жозибасиз, киши руҳиятига таъсир этмайдиган бир нарсага айланади.

Тарих — тафаккур маҳсули. Ўтмишимизда юз берган ҳар бир ҳодиса маълум маънавий-руҳий, ижтимоий-сиёсий муҳит таъсирида юз берган яхшими-ёмонми, эзгулик ёки ёвузликми, бундан қатъи назар, ҳар қандай ҳодиса, ўз даври кишиларининг қалби, онги, шуури, маънавий қудрати маҳсулидир.

Истиқлол бизга ўзлигимизни англаш имконини берди. Инсон ўзининг бутун моҳиятини ҳам шунчалик чуқур англайди.

Ўзлигини англаган киши оламнинг бутун ранг-баранглиги билан бирга ҳаёт мазмунини, ўзининг шунчаки тириклик ва мавжудлик белгиси эмас, аксинча, табиатнинг бетакрор мўъжизаси эканлигини, шу аснода инсон қадру қимматини тобора теранроқ англай бошлайди. Демак, бевосита ички даъват ва илоҳий қувват билан маънавий етукликка, комилликка интилади. Бу — миллий истиқлолнинг яна бир мўъжизаси.

Мустақилликнинг асосий қадриятларидан яна бири унинг ижтимоий, маънавий моҳияти бевосита омма фикрини уйғотишда, халқнинг ўтмиши, бугуни ва келажаги хусусида қайғуриш ҳиссини кучайтиришдан иборат.

Мустақилликка эришганимиздан кейин халқимизнинг ўз юрти, тили, маданияти, қадриятлари тарихини билишга, ўзлигини англашга қизиқиш ортиб бормоқда. Бу — табиий ҳол. Одамзод борки, авлод-аждоди кимлигини, насл-насабини, ўзи туғилиб вояга етган қишлоқ, шаҳар, хулласки, Ватанининг тарихини билишни истайди. Ҳозир Ўзбекистон деб аталувчи ҳудуд, яъни бизнинг Ватанимиз нафақат Шарқ, балки умумжаҳон цивилизацияси бешикларидан бири бўлгани учун бутун жаҳон тан олмоқда. Бу қадимий ва табаррук тупроқдан буюк алломалар, фозилу фузалолар, олиму уламолар, сиёсатчилар, саркардалар етишиб чиққан.

Халқ ёғийлар ўқига кўксини қалқон қилган қаҳрамонларини асло унутмайди. Аммо бетайин сиёсат, ёмонлардан яралган собиқ мафкура теран томирларни, асл ботирларни халқ хотирасидан ўчиришга, тарих саҳнасидан олиб ташлашга кўп уринади.

Тан олиш керакки, аксарият ҳолларда шунга эришди ҳам. Бироқ халқ «Ватанга қулчилик — шоҳона мансаб» деб билган ўз қаҳрамонларини қалб ардоғида сақлайди. Уларнинг муқаддас хотираларини дил тўрига жойлайди. Мозорларини тавоф айлаб тупроғини кўзга суртади.

Бизнинг Ватанимизга кимлар ҳужум қилмаган, кимлар талашмаган. Юртимизда ўз Ватанини севганлар, ҳимоясига бел боғлаганлар, озод эртасига умид қилганлар эса улардан-да бисёр ва ғолиб. Зеро, Жалолиддин бугун юртимизга қайтиб келди. Унинг улуғвор ниятлари ҳар бир қалбда куртак отиб Ватан мустақиллиги учун хизмат қилишга чорлайди.

Эсингиздами, Жалолиддин чигирткадай ёпирилиб келаётган ёғийга озгинагина қўшини билан қақшатқич зарба берган, халқ томонидан «мўғулни титратган киши» деб эътироф этилган кунлар... Ҳали бирор марта бўлсин, талофат нелигини билмаган душман дили вайрон бўлиб тадбир изларди. Унинг тузган тадбирлари ҳам шум ниятларидек мудҳиш ва қабиҳ эди. Жалолиддиннинг мардлигини, моҳир саркарда ва жасур жангчилигини нафақат ўз халқи, балки душманлари ҳам тан олган. Ўз навбатида маишатга берилган отаси-ю, хушомадгўй сарой аҳлидан фарқли ўлароқ, Жалолиддин ҳам Чингизхоннинг «бағоят зўравон ғаним» эканлигини эътироф этган. Ўз қаршисида турган рақибнинг кучи ва салоҳиятини тан олиш ҳам аслида мардлар иши. Аммо Чингизхон эътирофида мардликдан кўра кўпроқ ҳасад, армон, янаям тўғрироғи, алам ва ўкинч юзага қалқиб чиқади. Чингизхон ғазабига дучор бўлмаслик илинжида унинг беҳад кучли лашкарбоши, аксинча, Жалолиддиннинг эса «бир саҳро ўғриси» эканини важ қилган нўёнига Чингизхон шундай жавоб қилади.

Жалол қандай даҳшат,
Сен ўзинг иқрор,
Номини эшитсам мен
ҳам беқарор.
Дарёда наҳангдир,
саҳрода арслон.
Ҳайрият, у эмас
юртида султон.
Кўп ҳам таажжубдир
дунёнинг иши,
Яхши инъом олар
нолойиқ киши.
Хоразмшоҳ учун
шундай бир фарзанд,
Отаси на англар, на
бўлар хурсанд.
Оҳ, кошки тўрт ўғил
ўрнига фалак,
Менга бирин берса
Жалолиддиндек,
У гарчи душмандир,
аммо улуғ ёв.
Агар у қўлимга тушса
беаёв —
Ёриб кўкрагини
ичардим хунин,
Сўнг... тиз чўкардим
олдида унинг!

Бири иккинчисини инкор этувчи бундай қарама-қарши ўй-фикрларга боришга Чингизхонни нима мажбур қилдийкин? Наҳотки, сал кам ярим дунёни зеру забур қилиб келаётган мўғул қўшинининг енгилмас сардори саноқлигина сипоҳга эга бўлган Жалолиддиндан қўрққан бўлса? Ахир унинг на бошида тожи, на мустаҳкам тахти ва на-да ҳисобсиз қўшини бор. Аммо нима бўлганда ҳам, бутун дунёга эгалик қилиш ҳаваси билан ёнган Чингизхоннинг ундан қўрққани ҳақ-рост. Чунки Чингизхон ҳар қанча ёвуз ва даҳшатли одам бўлмасин, ақлсиз ҳам бўлмаган. Жалолиддин қалбидаги Ватанга бўлган бемисл садоқат, элу юртга муҳаббат туйғуси олдида унинг бутун дунёга эга бўлиш ҳаваси ожизлик қилишини яхши англарди. Мушоҳада қилиш қобилиятига эга бўлган ҳар қандай одам учун «сафарда туғилган, эгарда ўсган, қиличини ҳасса, тулпорини ўртоқ» деб билган, «кошонадан чодирини ортиқ кўрган» Жалолиддин тиғига бардош бериш чиндан ҳам мушкул савдо эди... Чингизхон ана шундай мушкул савдо қошида ноилож қолган дамларда Жалолиддин бошига ҳам ҳисобсиз ғавғо ёғилади. Мўғул босқинидан умидвор бўлган ғаламислар уни отаси Хоразмшоҳга ёмон кўрсатиб валиаҳдликдан мосуво қилишади. Аммо «эл-ўлка соғ бўлсин, тож келиб кетар» деган Жалолиддин бундан тушкунликка тушмайди. Юрт мудофаасида отага ўхшамаган ўғилнинг исёни Жалолиддин юрагини бир ўртаса, беомон ёв Ватанга бостириб келаётган бир пайтда ўз онасини қутқариб қола олмаслиги унинг қалбини минг бор ўртайди. Жалолиддин учун Ватан ҳам она каби азиз ва мўътабар. Аслида «оналарнинг онаси — Ватан». Демак, токи муқаддас Ватан бор экан, мунис ва меҳрибон оналар бор экан, уларни ёвдан ҳимоя қилиш учун, ёмон кўзлардан асраш учун Жалолиддиндек мардлар ҳамиша ва ҳар куни керак.

Бугунги мустақиллигимизни, озод ва обод диёримизни кўз қорачиғидек асровчи, эришган эркимизни тоабад қўлда сақлаб қола билувчи Жалолиддинлар, мардликнинг, жасоратнинг мислсиз садоқату муҳаббатнинг буюк тимсоли бўлган Жалолиддинлар мангу бор бўлсин.

Гулнора ТЎРАХЎЖАЕВА,
ЎзДЖТУ халқаро журналистика факультети 1-курс талабаси

Tadbir

АССАЛОМ, 1-КУРС

Мирзо Улуғбек номидаги Тошкент Давлат университетининг маданият саройида 1-курс талабалари иштирокида «Талабаликка бағишлов» байрам тадбири бўлиб ўтди.

«Ассалом, 1-курс» шиори остида ўтган ушбу тадбирда университет ректори, академик Тўрабек Долимов биринчи курсга қабул қилинган барча талабаларни талабалик бахтига муяссар бўлганликлари билан табриклади.

Тадбирда иштирок этган «Камолот» жамғармаси Тошкент шаҳар бўлими раисининг ўринбосари Муҳаммаджон Умаров ва таниқли санъаткор Зикир Муҳаммаджоновлар талабалар катта ҳаёт йўли томон одимлаётгани ва бу йўлда учрайдиган қийинчиликларни сабр-тоқат ва матонат билан енгиб ўтиши зарурлигини таъкидладилар.

— Энг зўр, энг шод, энг хушчақчақ ва энг мазмунли давр — талабалик даври, — деди Зикир Муҳаммаджонов. — Шундай экан, бу даврни шод ва қувноқ, энг муҳими, мазмунли ўтказинглар. Токи, бу дамлар ҳаётингиздаги энг эсда қоларли, белгиловчи, билимлар оламининг олтин даври бўлиб қолсин.

Шундан сўнг университет ректори 1-курс талабаларига рамзий калитни ва талабалик гувоҳномасини топширди.

Талабалик қасамёди қабул қилиш барча ўқув юртларида одат тусига кирганлиги барчага маълум. ТошДУ талабалари ҳам Ватанга содиқ бўлишга, яхши ўқишга ва ўзбек халқига сидқидилдан хизмат қилишга, унинг дунёга танилишида ўз ҳиссасини қўшишга қасамёд қилдилар.

Шу куни университетнинг «Шоввозлар» бадиий ҳаваскорлик дастаси аъзоларининг чиқишлари йиғилганларга манзур бўлди. Таассуротларга бой ўтган ушбу тадбир талабалар ҳаётида эсда қоларли кунлардан бири бўлиб қолди.

Нодиржон ЮСУПОВ,
ТошДУ журналистика факультети талабаси

Taqriz

ЛУҒАТ - САВОДХОНЛИК АСОСИ

Ҳар бир кишига ўз тилидек одатий ва оддий туюладиган ҳеч нарса йўқдек кўринади. Гўёки барчамиз атрофдаги воқеа-ҳодисаларни, нарсаларни ифодалаш учун, равон ва таъсирли сўзлаш учун етарли сўз бойлигига эгамиз, деган фикрдамиз. Аммо ўзимизга нотаниш булган бирор мавзу хусусида гапиришга тўғри келиб қолса, кераклли сўзни тополмай дудуқланиб қолишимиз, табиий. Аслида, она тилимизнинг бениҳоя бойлигини яхши билганимиз ҳолда, ундан тўғри ва унумли фойдаланаётганимиз йўқ. Она тилимизга давлат тили мақоми берилиб, мамлакатимиз мустақилликка эришгандан буён эришилган ижтимоий-иқтисодий соҳалардаги ютуқлар, дунё ҳамжамияти билан яқин алоқалар ҳам ўзбек тили луғат таркибининг сезиларли даражада бойишига бир омил бўлди.

Яқиндагина Тўлқин Тоғаев, Гулбаҳор Тавалдиева, Муяссар Акрамова томонидан тайёрланиб, «Шарқ» нашриётида чоп этилган «O'zbek tilining kirill va lotin alifbolaridagi imlo lug'ati» номли китобда ҳам асосий эътибор айнан шундай сўзларга қаратилган. Ўз номидан билиниб турганидек, ушбу луғатда сўзлар икки хил ёзув шаклида: ҳам кириллча, ҳам лотин ёзувига асосланган ўзбек алифбосида берилганлиги билан диққатни тортади.

Лотин ёзуви асосидаги ўзбек алифбосига ўтиш тўғрисидаги қарорлардан сўнг ўзбек тилининг имло қоидалари такомиллаштирилди. Умумий ўрта таълим мактабларининг 1—6-синфларида ўқишлар тўлиқ лотин ёзувидаги ўзбек алифбосида олиб борилмоқда.

Шу ўринда тузувчилар луғатнинг таълимий характерини ҳақли равишда ҳисобга олган ҳолда уни тузишга анча ижодий ёндашганлар. Лотин-ўзбек алифбосида савод чиқаришда айрим чалкашликларга олиб келувчи ўринларни тўлдиришга ҳаракат қилганлар. Чунончи, - illa қўшимчасининг viz, vish, vaq ўзакларига g'urulla, shuvulla сўзларидаги каби - ulla шаклида қўшилмаслигини тўғри фарқлаганлар. Шунингдек, ёзилиши қийин айрим феълларнинг нисбат қўшимчалари билан бирга берилганлиги ҳам, ўқилиши яқин, талаффузи ўхшаш сўзларнинг қавс ичида маънолари кўрсатилган ҳолда келтирилиши ҳам, *баравар-баробар, набира-невара* каби дублет сўзларнинг ўрнига қараб кетма-кет берилиши ҳам лотин ёзувига асосланган янги ўзбек алифбосида савод чиқаришни осонлаштиришига шубҳа йўқ.

Юқорида таъкидлаганимиздек, луғатга бугунги кунда адабий тилимизда «қайта жонланган», унутилаёзган юзлаб сўзлар, халқ жонли тилидан ўзлашаётган соф туркий сўзлар, ўзбек тилига хос хусусиятлар асосида яратилаётган янги сўз ва атамалар киритилганлиги эътиборга моликдир. Хусусан, фан ва техникага хос сўзларнинг кейинги йилларда тилимизга жадал кириб келаётганлиги бу нотаниш сўзларни билиш ва танлаш, сўнгра эса ўринли қўллаш ва тўғри ёзишда муайян қийинчиликлар туғдириши, табиий. Мазкур луғатда бундай атамаларнинг берилиши олинма сўзларни тўғри ёзиш ва ишлатишга имкон яратади. Дунёдаги ҳеч бир тилда товуш ва ҳарфнинг тўла мутаносиблигини ифодаловчи алифбо бўлмаганидек, имло жиҳатдан мукаммалликни таъминловчи қоидалар мажмуи ҳам яратилиши қийин. Шунга кўра, тузувчиларимиз томонидан ёзилиши айрича тавсия этилган қуйидаги баъзи сўзлар имлосини тўғри дейишга асос йўқдек кўринади: конференсье - konferensye, регулятор - regulator, социал-революционер - sotsial-revolutsioner каби.

Ҳар қандай луғат нутқий саводхонликни бирор жиҳатдан мутлақо оширишга хизмат қилади. Айтиш жоизки, мактаб ўқувчилари учун ҳали-ҳанузгача у ёки бу фанга оид на изоҳли, на қиёсий, на қомусий турдаги луғатлар яратилмаган. Масалан, физика фани бўйича шу хилдаги бирор луғат яратилганда эди, ўқувчилар биринчи галда бу сўзнинг маъносини ўзлаштирган, кейин хотирада сақлаган ва ҳатто ёзилиши ва талаффузини ҳам тўғри ўзлаштирган бўлардилар. Луғат орқали ўқувчиларнинг фанга бўлган қизиқишларини орттириш, ўз устида мустақил ишлаш имкониятлари яратилади. Афсуски, ўқитувчиларимиз луғатларнинг бениҳоя кенг имкониятларидан тўла фойдаланишга ўтганларича йўқ. Ушбу луғат шу жиҳатдан ҳам амалий аҳамият касб эта олган.

Она тилимиз тараққиётининг ўзига хос лексик хусусиятларини мужассамлаштира олган ушбу луғат сиёсий-ижтимоий ҳаётда, кундалик фаолиятимизда фаол қўлланаётган сўзларнинг кирилл ва лотин ёзуви асосидаги ёзилишини тарихий-қиёсий аснода ифодалаб бера олган.

Абдурозиқ РАФИЕВ,
Мирзо Улуғбек номидаги Тошкент Давлат университети кафедра мудири, доцент

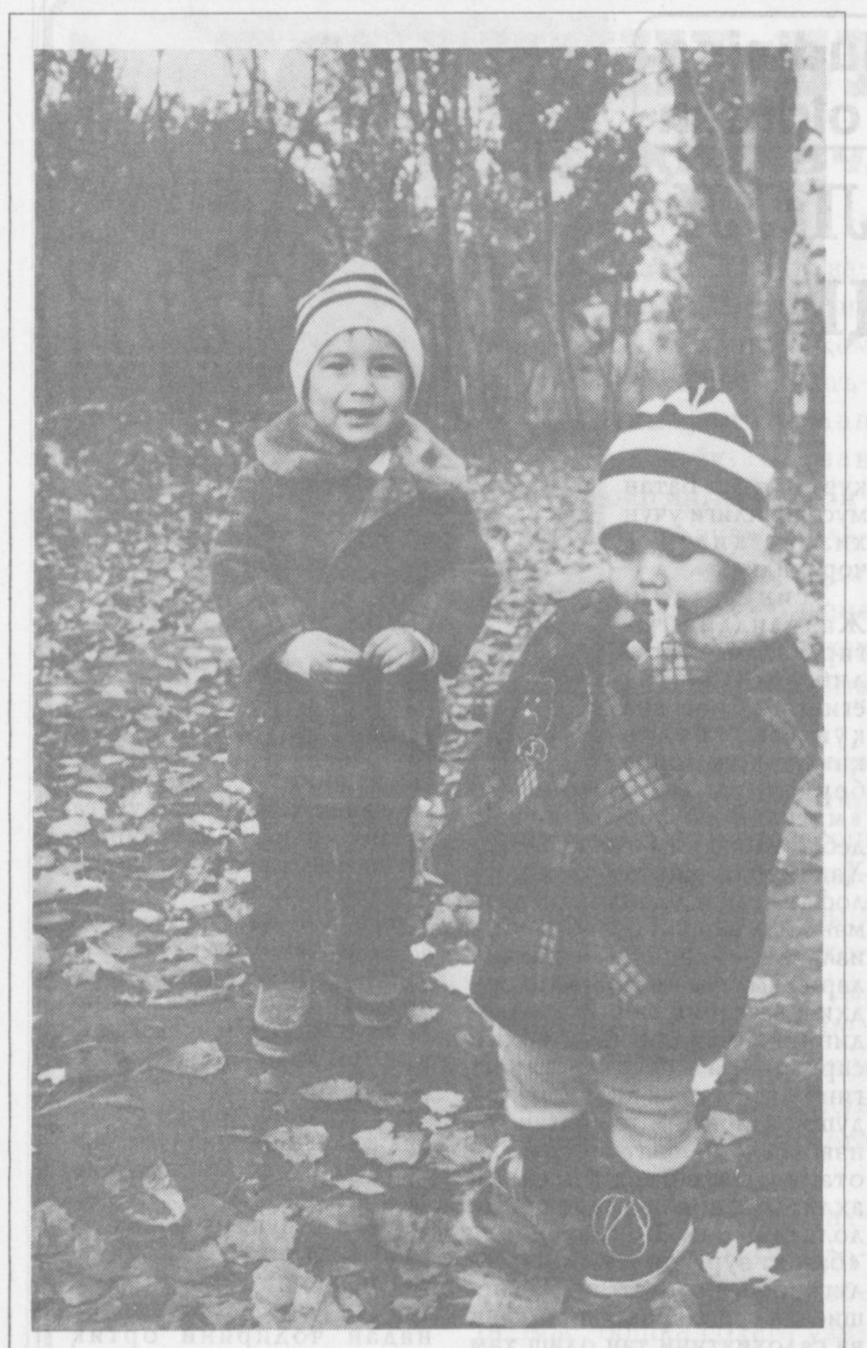

Вой-вуй, мана бу баргларнинг тўкилганини...

ҲАРАКАТ ҚОИДАСИ - УМР ФОЙДАСИ

Ҳозирда дунёнинг барча мамлакатлари сингари бизнинг кўчаларимизда ҳам транспорт воситалари қатнови йилдан-йилга ошиб бориши туфайли болалар саломатлигига, ҳаётига хавф соладиган бахтсиз ҳодисалар учраб турибди. Ачинарлиси, содир бўлаётган йўл-транспорт ҳодисалари натижасида кўплаб мактабгача ва мактаб ёшидаги болалар ҳалок бўлмоқда, айримлари эса бир умрга мажруҳ бўлиб қолмоқдалар.

Биргина 1999 йилнинг шу даврига қадар республика автомобиль йўлларида болалар иштирокида 1448 та йўл-транспорт ҳодисалари содир этилиб, унинг натижасида 1254 нафар бола жароҳатланди. 209 нафар бола бевақт ҳаётдан кўз юмди. Улар сизнинг акангиз, укангиз ёки яқин дўстингиз эди. Шу йилнинг 12 июнь куни Тошкент шаҳар Юнусобод туманида яшовчи Алишер Ҳамидовни Зил-130 русумли автомобиль босиб кетди. Худди шундай бахтсиз ҳодиса Андижон вилоятининг Асака шаҳрида ҳам содир бўлди. Унда 11 ёшли Абдумажит кутилмаганда ВАЗ-2106 русумли автомобиль олдидан чиқиб қолиши натижасида оғир тан жароҳати олди. Эндиликда Абдумажит бутун умрга мажруҳ бўлиб қолди.

Шундай бахтсизликлар бўлмаслиги мумкинми?

Бундай бахтсиз ҳодисаларга кўп ҳолларда болаларнинг йўл ҳаракати қоидаларини пухта билмасликлари сабаб бўлмоқда.

Демак, болаларга, ўқувчиларга йўл ҳаракати қоидаларини ўргатиш ва амал қилиш самарадорлигини оширишга жиддий қарашимиз лозим. Бунинг учун республикамизнинг барча мактабларида ўқувчиларга махсус 17 соатлик дастурлар асосида йўлларда ҳаракатланиш қоидалари машғулот соатлари ажратилган. Мактаб ва мактабгача таълим муассасаларида йўл ҳаракати қоидасини ўргатиш машғулотларини юқори савияда ўтказиш учун ўқитувчи ва тарбиячи ҳар бир мавзуга олдиндан пухта тайёргарлик кўриши лозим. Машғулотнинг мақсадини олдиндан аниқлаб ўтиладиган жойларни белгилаши, сўнгра мавзуга оид расм, плакат, автомобиль, светофор, чорраҳа макетлари, регулировкачи ва пиёда фигураларини тайёрлаши зарур. Шунингдек, мавзуга оид диафильм, кинофильм танлаши ва уни кўрсатиши учун техника воситаларидан унумли фойдаланиш керак.

Масалан, қишлоқ шароитида мавжуд бўлмаган йўл ва кўчалар, ер ости ва устидан ўтиш жойи, метро, темир йўл ўтиш жойлари ва бошқа объектлар билан экранда бўлаётган ҳаракатларни ёки кўринган объект, манзараларни ўқувчилар бевосита кузатиб танишадилар. Баён қилинаётган ўқув-материалини ўз кўзи билан кўриш ўқувчиларни фикрлаш, тафаккур қилиш қобилиятини ўстиради.

Шундай диафильм, кинофильмларни вилоят ХТБ, вилоят ПХМОИ, туман, шаҳар халқ таълими бўлими фильмотекаларидан олиб фойдаланиш мумкин.

Амалий машғулотларни мактаб ДАН ходими билан ҳамкорликда автомобиль майдончасида, ҳаракат хавфсизлиги хонаси ёки бурчагида, мактаб яқинидаги йўлда, қишлоқ хўжалиги машиналари ёки автомобиль паркида ўтказиш мақсадга мувофиқдир. Машғулотларда ўқувчиларни фаол қатнаштириш, сўзлатиш, юргизиш, автомобиль моделларини радио тўлқинлари орқали ҳаракатга келтириш, ўзаро мунозара-баҳсга имкон бериш мақсадга мувофиқдир.

Кўча ва йўлларда йўл транспорт ҳодисаларининг олдини олиш ишларини оммалаштиришда ўқитувчи, тарбиячи, қолаверса, ота-оналар ва кенг жамоатчилик фаол иштирок этиши зарур.

Айниқса, оммавий тадбир, яъни мактаб ва мактаблараро «Яшил чироқлар» мусобақасини ўтказиб бориш, ҳомий ташкилотларни жалб этиш яхши натижа беради.

Ҳозирги куннинг долзарб масалаларидан бири бўлган «Йўл ҳаракати қоидалари»ни ўрганиш юзасидан Вазирлар Маҳкамаси ва Халқ таълими вазирлиги шу соҳага катта эътибор бермоқда.

Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги Давлат автомобиль назорати Бош Бошқармасининг 1998 йил 5 октябрдаги 24.11.158 ф - хатига биноан жойлардаги халқ таълими бошқарма ва бўлимларига услубий жиҳатдан ёрдам кўрсатиш, 1998-99 ўқув йилида «Йўл ҳаракатланиш қоидалари» бўйича дарсларда ДАН ходимлари иштирок этишлари учун ДАН бўлимларига қўшимча кўрсатма берилганлиги мактаблардаги тўгаракларга доимий равишда услубий ёрдам кўрсатилишини ўз зиммаларига олишлари қайд этилган. ХТВ бу борада ишларни яхшилаш мақсадида ўзининг 1998 йил 7 октябрдаги «Таълим муассасаларида йўлларда ҳаракатланиш хавфсизлигини таъминлаш ишларини яхшилаш ҳақида»ги 188-сонли буйруғини чиқарди. Ҳамда шу буйруқ асосида «Йўлларда ҳаракатланиш хавфсизлигини таъминлаш, йўл-транспорт ҳодисалари ва уларнинг олдини олиш бўйича тадбирлар» ишлаб чиқилди.

Биз юқорида йўл ҳаракати қоидалари машғулотларини ўтиш услубига доир ўз маслаҳатларимизни бердик. Унга ижодий ёндошиб, машғулотларни қизиқарли ташкил этиш ҳар бир ўқитувчи, тарбиячининг виждоний ишига айланиши лозим.

Халқимизда устоз отангдай улуғ, деган нақл бор. Зеро, устоз айрим ҳолларда болалар дунёқарашига ота-оналарга нисбатан кўпроқ таъсир кўрсатади.

Шундай экан, бугунги ёш авлодни мустақил юртимизнинг фидокор кишиси қилиб тарбиялашда сизларнинг ҳиссангиз катта. Сизнинг кўп йиллик меҳнатингиз маҳсулини ўзида жам қилган болаларни кўз қорачиғидек асраш, уларнинг саломатлигига қайғуриш шарафли ва масъулиятли бурчингиздир.

Муҳтарам Президентимиз айтганларидек: «Биз фарзандларимиз соғлом, бахтиёр бўлишлари учун, улар келажакка умид билан дадил, бехавотир боқишлари, эртанги кунга ишонч билан яшашлари учун барча ишни қилмоғимиз зарур». Шу мақсад йўлида бугунги кунда республикамиз раҳбарияти томонидан соғлом авлодни тарбиялаш борасида бир қатор тадбирлар амалга оширилмоқда. Барча соҳа кишилари қатори сиз азиз устозлар ҳам бу хайрли ишга ўзингизнинг муносиб ҳиссангизни қўшмоқдасиз. Албатта, бу қувонарли ҳол, лекин юқорида қайд этилганидек, ҳамон республикамиз автомобиль йўлларида болалар иштирокида йўл-транспорт ҳодисалари содир этилиши бу борадаги ишларимиз қониқарли даражада эмаслигидан далолат беради.

С. МИРСОЛИҲОВ,
А.Авлоний номидаги ХТХМОМИ проректори,
А. САФАРОВ,
«Яшил чироқлар» Республика телевизион танлови ҳайъати аъзоси,
Бухоро ВПХМОИ проректори

Xullas...

АВТОМОБИЛНИНГ ЯНГИ НУСХАСИ

Япониядаги «Тойота» компанияси яқин вақтларда автомобилнинг янги нусхасини тортиқ этмоқчи. Бу машина «чатиштириб» ҳосил қилинган узатмаларга эга. Яъни унда бензин солинадиган двигателдан ташқари электромотор ҳам бор.

Янги автомобилнинг ички ёниш двигатели 1,5 метр ҳажмдаги бензинга мослаштирилган. Бу эса автомагистралда юқори тезликни таъминлашга етарли. Шаҳар кўчаларида ҳайдовчи электродвигателни ўчириб қўйиши мумкин. Демак, ҳавога ҳеч қандай зарарли газ чиқмайди.

ОТА-ОНАНИНГ ҚУВОНЧИ

Айта ва Айна деган қизчалар йўқолиб қолишгач, ота-онаси ташвишга тушишди. Қизи тушмагурлар қаёққадир сайрга чиқиб кетган бўйича йўқ.

Қўни-қўшнилар ҳам эр-хотиннинг дардига шерик. Ҳамма ёқни қидиришди, опа-сингиллар ерда ҳам, кўкда ҳам йўқ эди. Қишлоқдан беш километр наридаги ўрмонда тонг чоғидагина уларни топиб олишди.

Ҳарқалай куз ҳавоси, ўрмон анчайин совуқ. Қизчалар ўрмонда адашиб қолиб, у ёқ-бу ёққа югуришган, йўл ахтаришган. Қисқаси, совуқ нималигини сезишмаган.

«Айта, Айна, қаёқдасизлар?» деган товушни эшитишгач, оёқларини қўлларига олиб югуришди.

Қизчаларини кўрган ота-онанинг шу тобдаги ҳолатини тасаввур қилсангиз керак.

БИРИ УРАДИ, БИРИ ҚЎШАДИ

Молдавия пойтахти Кишинёвдаги марказий бозор гавжум. Кириб-чиқувчиларнинг диққатини ғаройиб стенд жалб қила бошлади. Қадоқтош, пружиналар, қўл тарози ва олди-соттида қўлланиладиган бошқа воситалар...

Бозор маъмурияти ташаббуси билан ташкил қилинган бу «мини-музей»даги «экспонат»лар бир хил ўлчайди дейсизми? Оламда айнан бир хил нарса учрамаганидек, тарозилар ҳам ҳар хил ўлчар экан. Масалан, қадоқтош қўйилган паллалик тарози 900 граммни бир кило деб кўрсатса, пружиналик қўл тарози 1000 граммга 100 грамм зиёдини бир кило қилиб тортади.

Бозор маъмурияти бу билан нима демоқчи эканлиги маълум. Олди-сотдида худо ҳар кимнинг ўзига инсоф берсин...

ХУДО АСРАДИ

Дон казаклари қадимдан эпчиллик ва мардликни шарафлаб келишади. Бу анъана ҳозирги ёшларга ҳам «юққан».

Ростовлик 24 ёшли Евгений Молоканов дўстлари билан машинасида эртадан кечга қадар айланиб юрди. Уйга қайтаётиб, йўлда янглишди ва олдидан чиққан ерости йўлига қараб машинани бурди. Лоп этиб иккита танноз чиқиб қолса буладими? Упа-элик сотиб юрган қизлар экан. Ўзиям машина уриб кетишига бир баҳя қолди-да...

Бир сўз билан айтганда, Евгений ўзининг эпчиллигини намойиш қилди. Худо кўрсатмасин, қизларни машина билан уриб юборганда нима бўларди?

ana shunaqa gaplar...

Sport maydonchasi

«ДЎСТЛИК» ЧЕМПИОН

Республика VIII миллий чемпионатида XXIX тур учрашувлари ўтказилди. «Дўстлик» — «Металлург» ўртасида кечган баҳс 3:2 ҳисобида пойтахт вилояти футболчилари фойдасига ҳал бўлди. Бу ғалаба «Дўстлик»нинг бу йилги Ўзбекистон чемпиони бўлишига муддатидан олдин изн берди.

МИКА ХАККИНЕН ЯНА ҒОЛИБ

Мика Япония Гран При соҳиби бўлиш билан бирга автопойга бўйича Жаҳон чемпиони унвонини сақлаб қолди. Шов-шувлар ичида юрган Михаил Шумахер стартдаги кичик хатосини пойга давомида тўғрилаш имконини қилолмаганлиги Хаккиненга қўл келди.

ЯШИНГА УЛЬТИМАТУМ ҚЎЙИЛДИ

«Оттава» футбол клуби раҳбарияти Алексей Яшинга кескин муносабатини сақлаб қолмоқда. Бош менежер М.Жонсоннинг юборган факсида билдирилишича, агар 8 ноябргача ўйинчи жамоага қайтмаса у мавсум охиригача ўйинлардан дисквалификация қилинади. Россиялик канадаликлардан бир цент ҳам ололмай қолмасайди.

СПРЮЭЛЛ «НЬЮ-ЙОРК» БИЛАН КЕЛИШДИ

«Никс»нинг жанжалкаш ҳимоячиси Летрелл Спрюэлл клуби таклифига кўра 61,9 млн. долларлик 5 йилга мўлжалланган шартномага имзо чекди. Ўзига таклиф қилинган 3 та вариантдан узоқ муддатлисини танлаган баскетболчи мамнун эканлигини ҳам яширмади.

ОЛИЙ ЛИГАНИНГ ЯНГИ ВАКИЛЛАРИ

Биринчи лига Ўзбекистон футбол чемпионати якунига кўра пешқадам «Семурғ» ва «Кимёгар» жамоалари келаси мавсумни Олий лигада бошлайдиган бўлдилар. Олий лига жамоалари ўртасидаги сўнгги тур учрашуви қайси жамоа биринчи лигада тўп сурищини аниқлайди.

QUTLOV

Ҳурматли ҳамкасбимиз Тўхта ХЎЖАЕВ!

Сизни кўп йиллардан буён туман таълим тизимидаги тажрибали, ташаббускор раҳбар сифатида яхши биламиз. Таваллуд айёмингиз билан чин кўнгилдан табриклаб, сермашаққат ишингиз ҳамиша самарали бўлишини, соғу-саломат бўлишингизни тилаймиз.

Ғиждувон тумани халқ таълими бўлими жамоаси

ТЕАТР ВА ТАЛАБА

Fikr

Талабаликни шошқин дарёга ўхшатишади. У тезда оқиб кетади. Мана шу қисқа даврдан унумли фойдаланмоқ керак, чунки ундаги хотиралар доимо эсланади. Шундай ўчмас хотиралар, менимча, талабаларнинг бўш вақтларини қандай ўтказишига, уларнинг маданий, маънавий масканларда бўлишларига бевосита боғлиқ.

Ўтган ҳафтада бир неча курсдошларим билан бирга Ҳамза номидаги ўзбек Давлат академик драма театрига тушдик. Ажойиб бир саҳна асари - «Боши қотган ошиқлар» асари намойиш этилди. Спектакль бизга жуда ёқди. Таниқли артистлар ролларни маромига етказиб ижро этишди.

Лекин бир нарса мени жуда ҳам ҳайратга солди. Театрда томошабин жуда оз ва уларнинг аксарият қисми ёши катта кишилар эди. Бу ҳолни кўриб, ўйланиб қолдим. Нега театрда ёшлар кўринмайди? Улар бўш вақтларини қандай ўтказишмоқда?

Бу ҳақда тенгкурларимдан сўраганимда, улар бўш вақтларини китоб ўқиш, суҳбат қуриш, истироҳат боғларида айланиш ёки ҳар хил концерт ва дискотекаларга бориш билан ўтказишларини айтишди. Ҳайрон қолдимки, улардан биронтаси бўш вақтида театрга боришини айтмади. Наҳотки, ёшлар орасида театрга қизиқиш йўқ! Ёки бунинг бошқа бир сабаблари борми?

Бир курсдошим бунга талайгина сабабларни: биринчидан, бозор иқтисоди шароитларини, иккинчидан, телевидение ва видео мавқеининг ортиб, оммалашиб бораётганлигини, учинчидан, театр саҳналарида яхши асарлар қўйилмаётганлигини ва омманинг ўзига жалб қила олмаётганлигини мисол қилиб кўрсатди. Тўғри, унинг гапларида жон бор. Чиндан ҳам ёшларимиз театрдан кўра видео тасмалардаги фильмларни афзал билишади. Лекин театр ўзгача бир даргоҳдир. У пайдо бўлганидан бери ўз мавқеини йўқотмаган, балки унга бўлган муносабат ва қизиқиш ўзгармоқда.

Театрдан жуда катта маънавий озуқа олиш мумкин. Шунинг учун ёшларимизда театрга нисбатан қизиқиш уйғотмоқ, уларни театрга кўпроқ жалб қилмоқ лозим.

Элёр ЎТБОСОВ,
ТошДУ халқаро журналистика факультети 2-курс талабаси

ГИЁҲВАНДЛИК — ИЛЛАТ

Taqriz

Кўпчилик бунинг ёмонлигини билади-ю бироқ унинг таҳлилига келганда, ақли бир оз оқсаб қолади. Гиёҳвандлик моддаларининг зиён-заҳматини тўла англамасдан ўзларини авращга уринадилар: «Ба нияти шифо», «Шамоллашни йўқотади«, «Ошқозон яраси тузалади»... Аслида бу чеккадаги ғаламис ва юртбузарларнинг «сиёсати», ёшларни ўз сафларига қўшиш борасидаги ҳаракатлари, деб баҳоланади.

Мамлакат учун яна бир хатарли жиҳати шундаки, гиёҳвандликка ружу қўйган кимсалар бу «қимматбаҳо матоҳ»ни мунтазам харид қилиб туриш учун пул ва маблағга муҳтожлик сезадилар. Моддий эҳтиёж боисидан улар нафақат ўз Ватанларини, балки иймонларини арзон сотиб юборишга тайёр бўладилар.

Гиёҳвандлик оқибатларини яхши тушунган асримиз олиму уламоларининг жуда кўплари бу заҳри қотилнинг зарарларига оид китоб ва рисолалар чоп эттирмоқдалар. Оламшумул муаммони ҳал этишдек умумий ҳаракатга озгина бўлса-да, ҳисса қўшиш мақсадида мақолалар ёзаётирлар. Таниқли олим Абдулазиз Мансурнинг «Ислом гиёҳвандликка қарши» рисоласи (Тошкент, Ғафур Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти, 1999 й.)ни ана шундай эзгу ишлар сирасига киритиш мумкин. Рисолага профессор Карим Норматов муҳаррирлик қилган.

Аввало, муаллиф нима учун ислом дини гиёҳвандликни ҳаром деб ҳисоблайди, дея савол қўяди ва унга мисоллар ёрдамида атрофлича асослаб жавоб беради. Шунингдек, у гиёҳвандликнинг ҳаром эканлигига далолат қилувчи оят ва ҳадислардан намуналар келтиради.

Муаллиф ана шундай мўътабар манбалардан фойдаланган ҳолда гиёҳвандликнинг моддий ва маънавий, хусусан, тиббий, иқтисодий, сиёсий зарарлари хусусида батафсил тўхталади. Оилага, жамиятга, ёш авлод тарбиясига етказадиган зарарларини таҳлил қилиб, ота-оналарни ҳамда муаллимларни 11—17 ёшли ўсмирларни жиловлашга чақиради. Чунончи, гиёҳвандликка илк қадам қўйиш айнан шу ёшдаги ўсмирлар орасида кўпроқ кузатилаётганини қайд этади.

Хуллас, «Ислом гиёҳвандликка қарши» рисоласи ўқитувчию мураббийларни, илм масканлари раҳбарларини ўғил-қизларнинг ҳар бир ҳаракатига зийраклик билан назар ташлашга, лоқайд бўлмасликка чорлайди. Ота-оналарни, маҳалла аҳлини эса ҳаётимизнинг энг муҳим тамойилларидан бири – огоҳлик ва ҳушёрликка даъват этади. Рисола ана шу жиҳатлари билан ҳам жуда-жуда аҳамиятлидир.

Қ.МАТҚУРБОНОВ

ИЖОДИЙ САФАР

Абдулла Қаҳҳор номидаги Республика сатира театри жамоаси мамлакатимизнинг бир қанча шаҳар ва қишлоқларида бўлиб, мактаб ўқувчиларига мўлжалланган кўплаб саҳна асарларини намойиш этиб қайтишмоқда.

«Яқиндагина Андижон вилоятида сафарда бўлдик,- дейди театр директори ўринбосари Мурод Исмоилов.- Асака, Шаҳрихон ва Избоскан туманларида бўлиб, у ердаги мактабларда репертуарларимизни намойиш этиб қайтдик».

Баъзида, ҳозир турли видео-аппаратуралар ҳаётимизга чуқур кириб бораётгани боис, ёшларимиз театрга умуман қизиқмай қўйишди, қабилидаги гаплар қулоққа чалинади. Бироқ драматург ва санъат устаси Эргаш Райимов қаламига мансуб «Ой ёруғ оламгача» ва Асрор Тошкенбоев саҳналаштирган «Кулги кечаси» томошабинларга ниҳоятда маъқул бўлди. Ўқувчилар талабига биноан, айрим мактабларда мазкур томошалар 2-3 марталаб қайтадан намойиш қилинди.

Йигирма кун давом этган ижодий сафар андижонлик мактаб ўқувчиларининг маънавий камолоти учун алоҳида аҳамият касб этди. Жамоа аъзолари яқинда Хоразм вилоятига ташриф буюришни режалаштирганлар.

Рустам ЖАББОРОВ

Qatralar

ҚЎШИҚЛАРДА ҲАЁТ АКСИ

«Болалигим, сен ҳам мени соғиндингми?»

Болалигим! Нега менга билдирмасдан ортда қолиб кетдинг. Энди сен томонга йўл тополмайман. Фақат нигоҳимни сен томонга қаратишим мумкин. Агар сен ҳам мени ростдан соғинган бўлсанг, юрагимга қайтиб кел. Бироқ... юрагим дарвозаси олдидаги «соқчи» ҳисларим ичкарига киришингга рухсат берармикан?...

* * *

«Бахт қуши! Чинданам кўзлари кўрмисан?»

Бахт қуши, чинданам кўзларинг кўр бўлса, юмуқ кўзлар билан нималар қилиб қўйишингни биласанми?... Яхшининг боши туриб, ёмоннинг бошига қўнсанг, дунё алам ва ҳақсизликларга тўлиб кетади-ку!

* * *

«Сен ҳам бир бор юлдуз бўлиб кўр!»

Йўқ! Юлдузнинг битта бўлгани яхши. Токи бошқалар ҳам «юлдуз»ликни ундан ўргансин. Само юлдузларга тўлиб ётибди, уларнинг кўплигидан қайси бирининг «чақноқ» эканлигини ажратиш нақадар қийин.

* * *

«Алласи ёлғон дунёсан...»

Дунё! Ёлғон аллалар айтиб, бешик тебратсанг, гўдакларингни овута оласанми?...

Иззат ИСОҚ

Ko'ngil bitiklari

ИЛМУ УРФОНДАН БИЛИНГ

Оқил эрсангиз ани сиз илму урфондан билинг,
Одобу ахлоқни доим аҳли даврондан билинг.

Бул муқаддас мамлакатни боғу бўстон этсангиз,
Хушнуд ўтган онингиз булбули хушхондан билинг.

Истасангиз бахтиёр турмуш кечирмоқни агар,
Меҳнату ҳам мўътабар покиза виждондан билинг.

«Болалик уйдир — бозор...» — дер зукко, доно халқимиз,
Барча бойлик тарбиятли ҳар қиз, ўғлондан билинг.

Тўғри боссангиз қадамни чекмагайсиз азият,
Сизга аччиқ сўзлаганларни қадрдон билинг.

Сўзламанг ҳеч кимга қаттиқ, сиз эшитгайсиз сурон,
Қайда қўпол сўзланур, ки они исёндан билинг.

Эй Али Нур, феълу атворни қилинг одамсифат,
Меҳру шафқат, оқибатни комил инсондан билинг.

АҚЛИ РАСОНИ ДЎСТ ҚИЛ

Кўр синаб меҳнатда, содиқ ошнони дўст қил,
Нодон улфатдан кечиб, ақли расони дўст қил.

Ким агар бўлса мурувватли эли, юрти учун,
Сев уни, қалби мусаффо муддаони дўст қил.

Камтарин, комил мулоқотда бағоят камсуқум,
Дуру гавҳар сўзлари, қимматбаҳони дўст қил.

Кўнгли очиқ чеҳрада ҳар доим табассум ўйнаган,
Булбулигўё сифат бир хушнавони дўст қил.

Ошиқу шайдо бўлиб кўнгил берарда шошмагин,
Кўзлари чўлпон, оқила дилрабони дўст қил.

Норасо, кибру ҳаво, аҳли риёдан бўл узоқ,
Матлаби пок, беғараз, қалби сафони дўст қил.

Бир умр хушнуду масрур кун кўришни истасанг,
Эй Али Нур, нозанин, нозик адони дўст қил.

Муҳаммад АЛИ НУР,
ГДУ қошидаги академик лицейнинг «Истеъдод» газетаси муҳаррири

1-Тошкент педагогика билим юрти жамоаси шу билим юртининг фахрий ўқитувчиси, Ўзбекистон халқ таълими аълочиси, олий тоифали ўқитувчи **Қаҳҳор АБДУРАҲМОНОВ** вафоти муносабати билан марҳумнинг оила аъзоларига чуқур таъзия изҳор этади.

1-Тошкент педагогика билим юрти жамоаси билим юртининг «Меҳнат ўқитиш» бўлимининг бошлиғи Муаззас Хўжаевага отаси **Қаҳҳор АБДУРАҲМОНОВ** вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик билдиради.

Ma'rifat

ТАЪСИС ЭТУВЧИЛАР:
Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Таълим ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий Қўмитаси.

Бош муҳаррир
Ҳалим САИДОВ

Таҳрир ҳайъати: Йўлдош АҲМЕДОВ, Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром БЎРИБОЕВ (масъул котиб), Шукур ЖОНБОЕВ, Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ, Нуъмонжон РАҲИМЖОНОВ, Абдусамат РАҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Йўлдош САИДЖОНОВ, Ҳулкар ТЎЙМАНОВА, Саъдулла ҲАКИМОВ, Ўткир ҲОШИМОВ

Рақам ва далиллар ҳаққонийлиги учун мақолалар муаллифлари масъулдирлар. Фойдаланилмаган мақолаларга жавоб қайтарилмайди. «Маърифат»дан материалларни кўчириб босиш таҳририят рухсати билан амалга оширилиши шарт.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар кўчаси,32. ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб—136-56-42, хатлар ва оммавий ишлар бўлими—136-55-58.

Газетани IBM компьютерида Малоҳат ТОШОВА саҳифалади. Навбатчилар: Дилбар ХЎЖАЕВА, Фахриддин КАРИМОВ

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 20. ИНДЕКС: 149, 150. Г-0912. Тиражи 23625. Г. 1 2 3 4 5 6 Ҳажми 2 босма табоқ. Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А-2.

«Шарқ» нашриёт матбаа концерни босмахонаси.

Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси 41-уй

Босишга топшириш вақти -20.00.
Топширилди — 20.00.